

**Clara Et Praeclara Methodus Parandæ Eloquentiæ,
Secundùm Doctrinam & Præcepta Cypriani Soarii è
Societate Jesu, Ad Captum Et Praxim Faciliorem
Accommodata**

Worpitz, Georg

Coloniæ Agrippinæ, 1700

Pars VI. Et ultima traduntur præcepta & leges Memoriæ Artificialis, de
gestu item & vocis moderatione de quibus Cyprianus Soarius lib. 3. à c.
52.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68908](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-68908)

(540)

PARS SEXTA.

De Memoria artificiali.

Dum brevitati Cyprianus Soarius constituit minus ea, quae ultimas eloquentiae partes spectant, Memoriae & pronuntiationis praecpta enucleavit. Cum verò memoria, quae artificialis est, utpote ignota, passim neglectui beatetur, placuit illi explanadæ diutius imorari.

§. 1. *Emolumenta artificialis memoriae exponuntur.*

Est autem *Memoria* compræhensiva mentis virtus, quæ ea retinemus, quæ sensu, vel mente percipimus: aliis, mentis promptuarium, penus, ærarium Jazophilacium, thesaurus scientiarum fidelis custos; ejus enim facultate, audita, lecta, vel cognita facile apprehendimus, & firmiter retinemus. Si virtus hæc animis nostris insita, & collata est naturæ beneficio, *Naturalis* dicitur: sin artis præceptis acquiritur, *artificialis*. Prior Rhetoricæ pars non est, sed posterior, quæ tamen ipsa presupponit naturalem, quæ quo fuerit vegetior, eò plus emolumenti conferet ad eam quæ arte docetur. Ars enim hic, sicut in aliis, perficit naturam, teste Aristotele, & ea quæ rudiæ sunt, ac velut informia, excolit, & expolit. Et est ars certior dux, quam natura; illius enim beneficio, ita res dicendæ, aut memorandæ animo imprimuntur, ut eas in mente, sicuti literas chartæ impressas oculis corporis quodammodo intueamur. Quemadmodum enim (verba sunt Authoris ad Hennium

renium l.3.) qui literas sciunt, possunt id, quod dictum est, scribere, & ea quæ scripseront, recipi tare: ita qui μνημονικὰ didicerunt, possunt hæc arte, quod audiverunt in suis locis collo care, & ex his memoriter pronunciare, sic ille. Confirmat id ipsum sua experientia P. Sebastianus Izquierdo in Phare scientiarum tom. 2. disput. 32. ubi de artis hujus præstantia, & legibus agit. Ex quo conficitur, ut, cùm naturæ his memoria nos sæpè fallat, sive quia labilis, sive quia metu aliove subito affectu perturbata, hæc nunquam ab errare sinat, quod enim dicendum est, sic ob oculos mentis fixum habet, velut oculus corporeus characteres in libro sibi proposito. Et quemadmodum oculus corporis, quas quis in folio libri legi sibi vult lineas, sive supremas sive infimas, sive medias exhibet, ita qui ex præscripto artis hujus, quā pluimæ memoriz mandavit, potest ea promere, quo quis vult ordine, sive recto, sive retro grado, sive intercalari. Neq; tantum (de exercitatis loquor) disciplinæ hujus alumni labore rem habent, quantum alii, qui naturali conténti sunt: artis enim hujus subsidio una hora discet aliquis, quod aliis licet optimæ memoriæ, vix quatuor, ut appromittit Lambertus Schenckelius. Neq; ea solum quæ cohærentia sunt per modum historiæ, ubi unum ducit in cognitionem alterius, sed etiam disparata v. g. nomina varia in Genealogia Christi, in serie Pontificū, Cæsarū, Sanctorum &c. quæ nullo scire labore, quo quis voluerit ordine sive recto, sive

sive retrogrado, sive intercalari efferre poterit. Accedit quod majori hæreant firmate impressa, quam quæ naturali didicimus, horum enim citò oblivissimum, eorum autem per annos plures recordamur; perinde enim quasi literæ in cera sic imagines in locis designatis manent impressæ. Exemplis hæc compluribus comprobat Lamb. Schenckelius lib. 1. c. 2. quorum aliqua videri possunt apud Ciceronem lib. 2. de Oratore. Quintilian. lib. 11. c. 2. & Senecam in prologo declamationis, ubi inter alia, duo, inquit Seneca, millia nominum, quo ordine erant dicta, referebam, & ab iis, qui ad audiendum Præceptorem nostrum convenerant, singulos versos à singulis datos, cum plares, quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens, ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria, sed etiam ad continenda quæ accep-
rat, &c. S. Augustinus de anima & ejus origine ad Vincent. Victorem l. 4. cap. 8. de quodam Simplicio scribit, quod cum interro-
gatus esset à nobis, quos versus Virgilius in omnibus libris suis supra ultimos dixerit, continuo celeriter, memoriterque responde-
rit. Quæsivimus etiam, Superiores ut dis-
ceret: dixit; & credidimus eum posse retro-
sum recitare Virgilium. De quoque
loco voluimus, petivimus, ut faceret, fecit.
Vide eundem lib. 10. Confess. à c. 8. & Fran-
cisc. Petrarcham apud Beyerling in Thea-

to Vitæ hum. Antonius Ravennas multa
milliarerum, stans percipiebat animo, & eo
quo accepta erant ordine, reddebat, Petrus
Ravennas absque chartarum refugio, scien-
tiarum omnium Bibliotheca fuit; ex arte ea-
nim mandatis memoriae iis, quæ in sacris lite-
ris, Jure Canonico, Civili &c. scitu digna
sunt, patriam reliquit, illo Biantis glorians:
Omnia mea mecum porto. M. Anton. Mu-
tatus variar. Lection. ad Hypolitum Cardin.
Eltens. refert de Corsico Juvene, qui se pas-
retum ajebat ad triginta sex nominum millia
resumenda. Tentavit id ipse Muretus. Cœ-
pi ego, scribit ille, dictare nomina Latina,
Græca, barbara, significantia, nihil signifi-
cantia, tam varia, tam nihil inter se cohæren-
tia, ut & ego dictando, & puer cui mandatum
erat accipere, scribendo, & cæteri, qui ade-
rant, audiendo, atque expectando fessi, iam
miris modis essemus omnes: ipse unus ex
omni numero alacer ac recens, assiduè plura
poscebat. Et post pauca interjecta exorsus
loqui, inquit, eodem ordine, nusquam hæsi-
ens, nusquam prope insistens, nobis stupen-
tibus redidit. Deinde ab ultimo incipiens
tum versus pervenit ad primum; rursus
ita, ut primum, tertium, quintum ac sic dein-
teps omnia diceret, quo denique quisque
voluerat ordine, sine illo errore omnia refe-
rebat. Docuit is idem adolescentem sene-
tum memoriae parum firmæ, ut intrâ sex
aut septem dies quingenta nomina sine diffi-
cul-

cultate, quocunque liberet ordine repeteret. Ex his atque aliis exemplis quæ consulto prætereo, emolumenta sequuntur quāplurima. Nam 1. potest quis adultus trium mensium spatio commode linguas addiscere, Latinam, Græcam, Italicam &c. exemplo Themistoclis, qui brevitatis intervalllo Persicū idiomā addidicit, quo Regem sine internuncio salutaret. Item Mithridatis, qui duabus & viginti gentibus, quibus imperabat, sive interpretate jura dixit, earundem linguarum peritus. 2. Potest qui Imperatorum, Duxum, Gubernatorum &c. subjectorum sibi nosse nomina, vires, opes, tributa, debita &c. Cyrus cum præcesset triginta millibus militum, singulos nominatim alloqui poterat, quod & de Adriano imperatore. C. Scipione Asiatico, aliisque traditur. Cyneas Thessalus missus à Pyrrho ad Romanos Legatus, postero die, & Senatum & omnem Senatui circumfusam plebem nominibus suis compellavit, ut Author est Plutarchus in Pyrrho. Cicero lib. I. Tuscul quæst.

3. Potest Theologus legumque divinarum & humanarum studiosus, Confessarius, Concionator &c. scripturæ sacræ textus, Patrum asserta, Pontificum Decreta, excommunicationes, irregularitates, Doctorum placita &c. callere perspicuè, ac si opus sit, ex tempore docere sine scripto. Ita Lysander, & Archippas memoriter artis præcepta professi sunt

sunt Thelis, Esdras, teste Eusebio deperditos
Moysis libros de memoriae thesauro resti-
tuit.

4. Legati, nuntii, Consiliarii, Negotiorum
apud Principes, causarumque actores. Notarii
publici, possunt excipere quam plurima, ea-
que diversa responsa, sine rerum aut verbo-
rum confusionè. Possunt item sua proponere
sine turbationis, aut erroris metu, licet ab ali-
quo interpellentur. Sic Advocatus, si centum,
aut plures causas habeat, potest omnes cum
circumstantiis secundum hujus artis præscri-
ptum in memoriam reponere, ut singulis sine
ordine accedentibus Clientibus sic respon-
deat, quasi scripta, cujusque ante oculos ha-
bens, legeret. Si verò causæ agendæ sint de
memoria, ut nonnullis sit in locis, non solum
sua meminisse, sed &c., quæ ab adversariorum
parte dicuntur, ut ad singula respondeat, po-
test retinere. Ita & Jurisperitus legum sua-
rum vastitatem complecti potest, ut eas in
memoria expeditas habeat cum earum locis
& principiis, quo pacto subserviit Franc. Ty-
gri Pisanus Bartholo in legibus, quas in
promptu non habebat, cum commentaretur
inveniendis, teste Baldo in ejus vita.

5. Potest militiæ Dux omnia bella, bello-
rum causas, principia, finem, stratagemata,
consilia, actiones, successus, &c. perspecta ha-
bere, quæcunque audivit, vel legit unquam
exemplo Fabii, Maximi Luculli, &c.

6. Potest quis æmulari Julium Cæsarem,

Mm

qui

qui epistolas de rebus maximis quaternas, pariter dictabat aliis, ipse manu sua quintam exarabat; ac si calamum deponeret, septenis non impar erat. Denique ne longior sim, potest quis Bibliothecam integrum perlegere, ac verbotenus, quorum voluerit recordari, ac de memoria in aures, vel chartam effundere: ita enim lectione Patrum Catenam auream Doctorem Angelicum concinnasse ferunt.

Verum, quisquis haec atque alia assequi cupit, laboris in principio, tediumque sit patientis, memor nihil eximum in trivio observare, sed in arduo positum esse, quo adepto, dulce est meminisse laborum. Duarum hebdomadarum spatium ad cognoscendam praxim sufficere asserit, qui eam professus est palam Lambertus Schenkelius: inde usum exercitationemque assiduum requirit sex mensum spatio, & tam facilè, (verba ejus sunt) tam celeriter, tam copiose tibi occurrent memorandorum figuræ, quam facile dum aliquid scribis literarum alphabeticarum tibi suppeditant notæ.

§. 2. *Fundamenta artis hujus.*

Simonides, ut loquitur Cicero l. 2. de Oratore, invenisse fertur ordinem esse maximè, qui memoriarum lumen afferret. Itaque iis, qui hanc partem ingenii excent, locos esse capiendos, & ea quæ memoriam tenere velint, effingenda animo, atque in his locis collaudanda: Sic fore, ut ordinem rerum, locorum ordo servaret, res autem ipsas rerum effigies

notas

notaret: Sic Tullius. Quare fundamenta
hujus artis sunt *loci imagines*, *ordo locorum*
& *imaginum*, denique *praxis*, sive ipsum ex-
ercitium. *Loci* sunt *imaginum receptacula*,
ac velut *scrinia*, in quibus *imagines* con-
servandæ reponuntur. *Imagines* (quas ali-
qui per *contemptum idola mentis*, alii *phan-
tasmata vocitant*) sunt *simulacra*, *similitudi-
nes*, *signa* & *notæ rei* illius quam *volumus*
meminisse. *Ordo* qui ad *utrumque requi-
ritur*, est *series certa*, quâ *loci*, & in *locis ima-
gines* collocantur. *Praxis*, in qua hic *plu-
rimum* situm est, est *assidua locorum*, & in
locis positarum imaginum perlustratio, quæ
non fit *oculis corporeis*, sed *mente*, quando
repetita, *iterataque cogitatione*, & super *lo-
cos*, & super *imagines* in iis collocatas nos *re-
flectimus*. Ita nimiriūn etiam hæc ars *me-
morandi* imitatur *naturam*: nam quemad-
modum naturali *memoriæ* facile sores quâm-
plurimæ offerunt, si *ordine suo* sint *digestæ*,
& *oculis corporeis perlustratæ*, ut si *Merca-
tor merces*, *Pharmacopœus* *vasa*, *Pyxides* *la-
genas* &c. *opifex instrumenta*, *Gyptographus*
characteres, *Bibliophilus* *libros* *suā serie*, *suas*
in classes, & *loculamenta disposita habeat*, ea-
que *oculis*, atq; *usu* *sæpius* *percurrat* facile *rei*
dum necessaria est, *reminiscitur*, & *quo loco*
sita sit meminit, ut etiam in *tenebris* *arripere*
valeat. Sic *artificialis*, & *loca*, & *res* in *locis*
suo ordine disponit, ac *frequenti revolutione*
familiares, ac *perfectas* *sibi reddit*, ut, dum

M m 2

usus

usus fert, in promptu habeat. Experimur id ipsum in aliis, quæ memoriam naturali terremus, dum enim redimus in locum, aut illius reminiscimur duntaxat, mox reviviscit, imago personarum, cum quibus illic olim fuimus, species item temporis dictorum, actorum &c. Nec alia ratio est, cui quæ ipsi scripsimus, iisdem in chartis, quibus scripsimus, facilius memoriam mandemus, quam quod loci quandam impressionem, atque in iis characterum, habeat memoria. Unde fit manifestum naturæ profus conformem esse, hanc artem memorandi, atque ad naturalem perficiendam, aut adjuvandam (si debilis est) esse accommodatissimam. Habet tamen hoc præ illa, ut quod nobilior est, & compendiosior, eò sit difficilior: illa enim adjuvatur à sensibus [hinc & canis domus meminit, in qua fuste acceptus est] qui quo vivaciùs res abjectas referunt, ut risus, & auditus, eò easdem facilius menti imprimunt. At hæc à sensibus abstracta est, & imaginatione rerum sensibilium à potiori (nam etiam locos sicut & imagines reales & veras assumere potest, ut postea visuri sumus) se adjuvat; in modum enim rerum sensu perceptibilium sibi loca & imagines in locis effingit, atque exprimit. Unde quemadmodum intelligentem necessè est phantasinata speculari juxta Philosophum l. 3. de anima, ita & memorantem. Quod quidem etiam naturali memoria usu venit, dum res spirituales, aut visui non subiectas v. g. Deum, Angelum, sub-

stan-

stantiam, & res absentes concipit: quâ ex causa proximè ad sensuum objecta accedit utraq; cùm ad eorum similitudinem res suas efforet, & repræsentet. Confirmare placet hæc omnia Angelico D. Thomæ discursu, 2. 2. q. 49. a. 1. ad 2. ubi ait: Sicuti prudentia aptitudinem quidem habet ex natura, sed ejus complementum est exercitio, vel gratiâ, ita, ut Tullius dicit in sua Rhetorica: memoria non solum à natura proficiscitur, sed etiam habet plurimum artis & industriæ. Et sunt quatuor per quæ homo benè proficit in memorando: quorum primum est, ut eorum, quæ vult memorari, quasdam similitudines assumat convenientes, nec tamen omnino assuetas; quia ea, quæ sunt inconsueta, magis memoramur, & sic in eis animus magis ac vehementius detinetur. Ex quo fit, ut eorum quæ in pueritia vidi mus, magis memoremur. Ideo autem necessaria est hujusmodi similitudinem, aut imaginum inventio, quia intentiones simplices, & spirituales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus alligentur: quia humana cognitio potentior est circâ sensibilia. Secundum, ut homo ea, quæ memoriter vult tenere, suâ consideratione ordinatè disponat, ut ex uno memorato facilè ad aliud procedatur. Unde Philosophus de memoria: à locis videmur reminisci aliquando. Causa autem est, quia velociter ab alio in aliud veniunt. Tertium, ut homo solitudinem

Mm 3

(ne

(ne scilicet unum in locum imagines rerum confundantur) apponat, & affectum adhibeat ad ea quæ vult memorari, quia quanto ali- quid magis fuerit impressum animo, tanto minus elabitur. Unde Tullius dicit in sua Rhetorica, quod solitudo conservat integras simulachrorum figuras. Quartum quod ea frequenter meditemur, quæ volumus memorari. Unde Philosophus de memoria, quod meditationes (assiduae mentis exercitationes) memoriam salvant, quia ut in eodem libro dicitur: consuetudo est, quasi natura: unde multoties, quæ intelligimus, citò reminiscimur, quasi naturali quodam ordine, ab uno ad aliud procedentes. Hactenus D. Thomas, ad cuius doctrinam, quoad qualitatem locorum, imaginum & ordinis procedemus in sequentibus.

§. 3. *De Constructione locorum & eorum conditionibus*

Copia mercium præsertim grandium amplam exigit officinam, & in ea receptacula non pauca; sic & rerum memorandarum, quia sunt quæplurimæ. Oportet, inquit Author ad Heren. l. 3. multos comparare locos, ut in multis locis multas imagines collecimus. Eligendus itaque locus amplissimus, qui rerum varietate distinctus, varias quoque imaginibus reponendis præbeat sedes. Metrodorus teste Plinio l. 7. c. 34. & Ciceron. l. 1. Tuscul. quæst. locos in duodecim signis Zodaici per quos sol meat, invenit, eoque trice-

tricenos & sexagenos. Alij cum Izquierde
vitam sphæram cælestem accipiunt, & in
suos quadrantes, & articulos secant. Alij glo-
bum terraqueum seu sphæram terrestrem,
quām primum in partes quatuor maiores di-
visam, ut in Asiam, Africam, Europam, Ame-
ricam, tum in minores, quæ cuique parti ma-
jori insunt, ut in Europa, Hispania, Gallia, Ita-
lia, Germania &c. Tum in his iterum regna,
ducatus, principatus, urbes, castella, montes,
silvas, lacus, flumina. Potest etiam unum
(quod etiam magis probatur) solum regnum
Geographicā tabulā expressum sumi, cùm
locorum pluralitatem diversitatemque ha-
beat. Et placet hæc designatio, eò quod præ-
ter memoriarum subsidium, afferat cognitionem
terrarum homine eruditio dignam, simulque
facilitatem, dum, quod oculis combabitur,
facilius, & firmius in imaginationem transeat.
Alij urbium aliquam accipiunt, platearum &
ædium, & in ijs mercatorum, artificum, op-
ificum diversitate distinctam, quam, quia per-
spectam habent, aut facile habere possunt,
difficultatem in concipiendis locis imminu-
unt. Sunt quibus castra placent ordine & for-
mâ colorum diversa suis cum propugaculis,
mœnibus, turribus & vallis. Julius Camil-
lus Amphietatum sibi elegit, variis Deo-
rum Dearumque & hominum imaginibus,
columnis, & subselliis insignitum, quod & ca-
lamo vel colore delineatum oculis objicere
poterat ad majorem phantasiam impressionem.

Mm 4

Alij

Alii contenti sunt arce aliquâ vel palatio, cubicorum, aliarumque rerum multiplicitate instructo. Alii Collegio, monasterio, in quibus quia similitudo est cubicorum, ea notis Alphabeti vel Arithmeticæ, vel affixis ad postam diversis imaginibus, vel personarum inhabitantium diversitate a se disjungunt. Alii Basilicam, seu templum malunt, in quo multæ portæ, facella, altaria, columnæ imagines, baptisterium, sellæ, epitaphia, chori, organum &c. In facellis inveniunt totidem locos, quæ sunt anguli, quibus altaria, mediumque & illa quæ angulis interjecta sunt, adjiciuntur. In altaribus rursum cancelllos gradus, altaris stratum, frontem & cornua, tum planum & in eo candelabra, statuas, imagines, columnas, calices, libros &c. Similiter & in cubiculis locorum multiplicitatem faciunt, portæ pars extima & intima, fornax, lectus, oratorium, Bibliotheca, vel aliarum rerum armaria, mensa, cistæ, vestes, baculi, gladii imagines, fenestræ, lavatorium, sedilia &c. Hæc omnia pro imaginum receptaculis serviunt, quia varietate suâ locos distinguunt atq; oculis subiecta imaginationem adjuvant. Ex iis tamen non est necessè assumi omnia, sed quæ notabiliora sunt; tum quia iis prælenti negotio opus non est, tum nè multitudine memoriam confundant, præsertim si minutiora sint, & leviora. Hinc ad loci conditionem requirunt. Ut illustris & explicatus sit, obscurus enim & involutus, uti oculum, ita mentem confundit.

dit. Vetant tamen nimis lucidum esse, quod
hujusmodi, sicut oculorum species disgre-
gat ita & mentis. II. Ut inter locum & locum
sit discriminē & differentia: si quis enim si-
milia sumpserit, turbabitur similitudine, ut
ignoret, quid quoque in loco collocārit, in-
quit Cicero: Ex hac causa exigunt aliqui di-
stantiam. 5. vel sex pedum inter locum &
locum: sed cum posita imago in exteriore
ostii parte, alteraque in interiore, & in apo-
theca alia, aliaque inscriptio pyxidem vel scri-
pium simile ab altero simili, sibique vicino
abundē distinguat, non necessaria usque
adē videtur loci distantia, modō aliud inter-
cedat distinctivum. v. g. alias situs, facies
color, imago, vel aliud signum pro arbitrio
appositum, ut sunt numeri arithmeticī, literæ
alphabeti majusculæ, hoc in tractu Latini,
alibi Græci, Hebraici, &c. quæ etiam hic
rubro, alibi alio colore effigi possunt. Af-
figi item possunt imagines Pontificum, Cæ-
sarum, Sanctorum, aut virorum illustrium,
insignia provinciarum, urbium, familiarum,
variæ quoq; animalium effigies, signa plane-
tarum instrumenta artificum, vel opificum,
quibus domus dignoscuntur eorum, ut ex cé-
rea sutor, ex aquila vel leone, tale & diverso-
rium. III. Requirunt, ut loci quantum fie-
ri potest reales, & veri potius sint quam ima-
ginationi imaginarii, nē imaginationem opus
sit addere, quod laboriosum est incipientibus.
Exterum ut pictori in pusilla tabella expin-
gere facile est quam diversissima objecta; sic

& perfectis, imaginationi enim obediunt omnia. Concipiunt autem spatia imaginaria in modum verorum & realium v. g. civitatis vel castri eo scilicet pacto, quo architectus ideam & lineamenta palatii alicujus exstruendi; adduntque hinc inde parerga, quæ ipsis ad usum describunt v. g. imaginantur cubicula, quot lateribus parietum, tot fenestrarum distincta, vel quemlibet parietum tapete duplice vestitum concipiunt, & in unoquoque tapete juxta quatuor angulos illius, quatuor imaginum sedes, medium quinto loco reservantes, ut sic multiplicatatem locorum nanciscantur. Quæ multiplicitas quandoque cogit, ut etiam realibus imaginarios immiscere sit necesse, etiam tunc, quando loci à loco ob vicinitatem, aut similitudinem faciendum est discrimen, unde effingunt ibi esse statuas v. g. Pontificum, Cæsarum, Heroum, aut Sanctorum, & his ipsis tabulam instar mensæ à terra ad umbiculum vel è latere, ac in tabularum qualibet 4. aut 5. locos capiunt. Ad multiplicatatem quoque, locorum facit ut in uno quoque angulo fingatur ostium additâ personâ distinctivâ, ut per illa in alia quatuor tendatur cubicula. Etsi supra verticis quatuor alia constituantur, evadent octo, quod ad multa longè est utilissimum. IV. Unicuique arti vel scientiæ suam attribui domum volunt. v. g. Grammaticæ suam, Rhetoricæ suam, Historiæ sacræ suam, profanæ suam, Theologiæ suam, Jurisprudentiæ suam &c. suam item

item verbis, suam sententiis, suam exemplis,
ut dum in conviviis, congressu, cætibus de hac
vel illa re differendum est, v. g. de vitiis, vir-
tutibus, militia, &c. mox adire mente domus
possit, ac deponi, quæ rei præsenti deservi-
unt; non secus atque alio domus subitur,
dum carnes, alia dum vinum, alia dum libri
in usum comparandi sunt. Hinc etiam fron-
tes domorum insigniunt v. g. Jurisprudentiæ,
imagine justitiæ, Belli, imagine fortitudinis,
aut Martis, Rheticæ, imagine Palladis, vel
S. Catharinæ V. proportionem habere cupi-
unt locos cum rebus: unde militiæ castra,
concionibus templa, Jurisprudentiæ curiam
&c. assignant Moguntini PP. Rheticæ a-
daptarunt Palatum, ut ex fronte libri & titu-
lis consequentibus patet. VI. ordinem loco-
rum maximè necessarium esse docent; ordo
enim locorum ad rerum & verborum ordi-
nem deducere mentem debet: finde hanc
connexionem non ineptè quidam catenam
vocant. Est autem alius ordo naturalis, alius
artificialis. Naturalis, quem loci ex se habent
independenter à dispositione memorantis, ut
signa cælestia, regiones & provinciæ, qui or-
do ex tabulis cognosci potest. Artificialis est,
quem rei commoditatem & facilitatem consi-
derantes, nos ipsi eligimus & statuimus, sive
isrectus sit aut circularis, sive quadratus. Au-
tumant autem plerique à latere sinistro dex-
trum versus initium capiendum esse, eā quod
sicut characteres in charta calamo forman-
di,

De or-
dinis loco-
corum.

di, sic imaginum in locis colloquandarum naturalis sit ratio, usu & exercitatione comprobata. Unde determinato universalis loco, v. g. civitate, minus universalis, v. g. domo, numerum ordinemque cubiculorum exploratum habebis; in horum unoquoque locos quatuor de lege ordinaria (potes tamen per tapetum effectorum in parietibus interpositionem plures efformare) juxta angulorum quaternionem habebis: inter quos sinistram tuæ occurrerent primus angulus, locum primum dabit, tres sequentes locum secundum, tertium, quartum. His adjungere potes quæ angulis interjectæ, aliquam faciunt differentiam, ut fornax, armaria, imagines, fenestræ &c. quibus perlustratis & imaginationi impressis, laquearii, vel tabulati angulos, partesque dispicere potes, & in usum formare imaginum. Ex ultimo cubiculi primi loco, ad primum sequentis te conferas, indè ad tertium, quartum, &c. in quibus attende ne similitudo dispositionis memoriam confundat. Perlustratâ sic domo unâ, alias subibis, locisque singulis, quæ in ea usui esse possunt, diligenter annotatis, sequentem intrabis, indè quartam, quintam, donec ad extremam plateæ lateris sinistri pverneris domum; indè enim subibis domum ejusdem à plateæ latere dextro pvertemam & te toto illo latere, geres sicut in sinistro, usque dum ad primam ejusdem primæ omnium situ opposito respondentem veneris, pariterque lustraveris. Quæ in officinis tibi

cir-

circumeunti se offerent instrumenta, merces, aliqua locorum multiplicitatem cum discri-
mione facientia observabis, & chartæ vel me-
moriæ infiges. Sic si templum pro loco uni-
versali capias (qui locus valde probatur, tum
quod publicus ad eum accessus, tum quod
insignia, diversaque loca suggesta.) Ingressu-
rus illud considera cœmiterium, aut atrium
quid tibi præbeat utilitatis: hinc portam, per
quam templum ingrederis, pro loco primo
sumes, mox quæ in parietे sinistro, vel penes
eundem reperiantur notatu digna, ut sunt se-
des, baptisterium, altaria, & alia quæ suprà in-
sinuavi, rectè disposita, circumeundo tem-
plum annotabis, donec ad locum dæxteri late-
ris ultimum, sinistri primo respondentem de-
veneris: ex quo columnarum partem sinistram
aggredere, quibus statuis, epitaphiis, aris, &c.
distinguatur, iisque ordine observatis, vide
quid medietas templi habeat, quid chorus,
quid fornix &c. Annotant hic authores ex Ci-
cerone & Quintiliano quintum quemq; locū
distinguendum, & notandum esse signo diffe-
rentiā specialem importante, ut v.g. in quina-
rio primo ponatur manus argentea, in secun-
do rosa purpurea, tum aurea, candida &c.
Ita enim locorum numerum, in vocabulis
præcipue quocunque ordine repetendis, in
promptu habebimus. Hoc tamen quam-
diu in tradendis versamur theoria, & non
alias inquit Lamb. Schenkelius l. 2. c. I
Postremum, sed & supremum, ac præci-
puum

puum est, in locis accurata illorum notitia, ita ut promptissimè quovis ordine, recto, retrogrado, interculari possint designari voce, vel mente. Hinc exercitium repetitionis necessarium est quô primùm quidem oculis si sieri potest (hinc calamo vel penicillo in charta aliqui eos sibi delineant ad majorem imaginationis impressionem in principio) sèpius perlustrantur, tum mente, & imaginatione tam firmâ, velut si oculis cernerentur.

§. IV. *De fabrica seu efformatione imaginum.*

Quod charta characteribus imprimendis, hoc locus est imaginibus reponendis: & quā legendi promptitudinem præstant expressi characteres, noscenti illos, eandem conferunt memorandi facilitatem callenti hanc artem. Est autem imago similitudo imitatione rei expressa: undè juxta D. Thomam imago est quasi imago sic dicta ab imitando, quod ad imitationem ipsius in tabula, tela, charta, vel mente efformetur. Imago autem, prout huc pertinet, non est tantum similitudo, sed etiam nota & signum ejus rei, quam meminisse cupimus: potest enim non solum similitudo aliquid in memoriam reducere, sed etiam res alia, quæ cum ea connexa est, vel naturaliter, ut effectus cum causa, relatum cum relato, adjunctum cum substantia, pars cum toto; vel ex beneplacito, ut hedera cum vino, nodus factus in cingulo vel strophio, liber,

über, vel epistola in terram de industria projecta, ad hoc vel illud in mente refricandum. Hinc imago duplex est, *propria* & *impropria*, *Propria*, est similitudo ipsius rei, ut imago Christi, Cæsaris, forma campanæ, equi, &c. *Impropria* est, quæ non est similitudo rei, quæ meminisse volumus, sed signi tantum ex quo in memoriam rei devolvamur, ut ex hedra in cognitionem vini, ex vestigio in notitiam leporis, ex fumo in præsentiam ignis, ex habitu in agnitionem religiosi, ex Cruce in memoriam Crucifixi. Imagines rerum *propriis* afformare non est difficile, si quis visu, vel auditu rem ipsam perspicerit; tum enim hausta ab extrinseco species sese potentiæ imaginandi offert. Unde juvat hic vidisse exsculptas, vel expictas, vel in theatro exhibitas imagines variarum personarum, etiam fictarum, ut v.g. virtutum, viitorum, urbium, provinciarum &c. inde enim species se offerunt ad earum formas præsentandas. Hinc facile habetur imago SS. Trinitatis, Angeli Michaëlis, Gabrielis &c. Sic concipimus Abrahamum cum gladio, Isaacum cum fasce lignorum, Noënum cum arca. Moysen cum tabulis, Samsonem cum maxilla asini, Davidem cum psalterio, Eliam cum Zona pellicea, Danielem inter leones, Petrum cum clavibus, Paulum cum ensse, Clementem cum anchora, Laurentium cum craticula, Sebastianum cum sagittis, Barbaram cum turri, Catharinam cum rota. Sic & Deorum, Dearumq; simulacra habemus. Satur-

num

nūm cum infante in ore, & falce in manu, Jovem in aquila cum fulmine. Cupidinem cum arcu & sagittis, Palladem cum scuto & hasta, &c. Sic enim pingi repræsentarique in scena assolent. Potest & imago eorum exprimi cum re quæ cuique sacra est secundūm antiquitatem, ut Apollo cum Lauro, Ceres cum frugibus, Diana cum cerva, Erynnis cum anguis, Minerva cum noctua &c. sic formas artium liberalium, virtutum ac vitiorum effingimus, v.g. fidei, spei, charitatis, prudentiæ, fortitudinis &c. Hic proderit legisse eos, qui de personis Comicis, emblematis, symbolis, scripserunt. Speculum imaginum occultæ veritatis P. Jacobi Masen, plurimum lucis & facilitatis afferet. *Impropriæ* autem imagines efformanti labor imminuitur, si quis troporum Rhetoricorum imbutus sit notitiâ: nam quemadmodum tropus verba à propriâ significatione transfert in alienam, propter connexionem, quam res una habet cum altera, ut explicatum est parte 4. lib. 3. c. 8. ita & hic unius imago ponitur pro alterius imagine, propter connexionem eandem, quam res ipsæ inter se habent: quæ connexio si non foret, inter ipsas res, non posset imago unius deducere in cognitionem alterius rei, ad quam indicandam adhibetur. Unde.

Per *Metaphoram* imago leonis repræsentat fortem, Pavonis superbū, Vulpis astutum, Testudinis tardum, Leporis timidum, Hirci libidinosum, Buffonis terram vorantis avarum

avarum, violæ humilitatem, liliæ virginitatem, rosæ pudorem, adamantis constantiam, smaragdi spem, balsami gratiam, ciconiæ pietatem, hydræ septicipitis septem vitia capitalia, Icari præsumptuosum, sic conjicere perodari indicatur, scire per videre, vel tenere quid, aut manu capere, ignorare, perverfari in tenebris.

Per synecdochem v. g. *ex parte totum*, ut si ponam domus aliquot pro tota urbe, partem terræ, vel aquæ pro tota terra, vel aqua, aliquot spicas pro messe, os, vel dentem gigantia pro gigante, unguem pro leone, caudam vulpinam pro ipsa vulpe. *Ex uno pluribus*, ut si statuam castrum militare ad significanda plura, militem, civem, canem &c. pro pluribus. Romanum pro Romanis, Turcam pro Turcis, unum nummum vel librum pro pluribus. *Ex materia in qua*, ut si justitiam, pietatem, sapientiam, avaritiam, luxuriam &c. indicare velis, accipe hominem tibi notum, in quo virtutem illam, vitium aut artem esse tibi belè constat. Sic focus, & ignis ponitur pro calido, glacies vel nix, pro frigido, saxum pro duro, balsamum pro odore, saccarum pro dulci, absynthium & fel pro amaro. Sed hæc ad speciem melius revocaveris, ita ut ex specie genus intelligatur. *Ex materia circa quam* colliges fabrum si ponatur artifex malleo ferrum in include tundens, pistorem, si fingatur homo fermentum versans, bibulum si circa pocula, epulonem si circa fercula, ava-

N a rum,

rum, si cum loculis statuetur occupatus. Sic fides oculis velatis repræsentatur cum crucifixo, aut ferculo Eucharistico, tanquam una ex præcipuis credendi materia, circa quam occupatur. Sic sensus cum objectis circa quæ versantur, exprimuntur, ut auditus cum sono citharae, visus cum speculo, gustus cum pocalo, odoratus cum flore &c. Ex specie genus intelligitur, si ponam fontem pro aqua, pinum pro arbore, picam pro ave, cerberum vel anglicanum canem pro quovis, narcissum pro flore, hydram pro quocunque monstro; plumam pro relevi, plumbum pro gravi; montem aut elephantem pro magna, pulicem aut granum papaveris, pro re parva, cygnum pro alba, corvum pro nigra, mel pro dulci, fel pro amara, phœnicem pro sole. Sic ipsum genus indicari potest per animal, species, per hominem aut bovem. Hoc modo virtutes & vitia (idem est de artibus liberalibus, & illiberalibus) exprimi possunt accipiendo hominem mihi notum, & in ea virtute præstantem v. g. pro honesto & prudente ponere Consulem, pro iusto Judicem, pro fœnereatore Judæum &c. Idem est de aliis prædicatis communibus, possum enim deformem aut pulchrum imaginari mihi per aliquem talem mihi notum. Id ipsum fit dum ex genere species intelligitur, v. g. pro Goliatho & Davide à me non viso ponere magnum virum mihi notum, lorica galeaque indutum, & parvum rufum cum funda ei contra eum tem

tem. Sic pro balena pone pisces grandem, pro achatate gemma, lapillum nigrum albis distinctum venis, pro cedro arborem proceram pro Niso vel Eurialo pugilem, pro Hercule vel Achille fortem, pro Samsone robustum portas ferentem, aut mandibulam &c. Serviunt etiam hic *antecedentia & consequentia*; ita enim vesperascere significatur per accessionem candelæ, illucescere, per extictionem, cessare per abeuntem ab opere, mortuum esse per impositionem in tumbam vel sepulchrum, privatum esse officio, dignitate, nobilitate, per fascium aut insignium depositionem, pulsare tympana, pro futuro bello aut tumultu, &c.

Per *Metonymiam causa indicat effectum*, ut auris auditum, nasus odoratum, arma; aut milites armati bellum, campana sonum, tuba clangorem, acerbum pomum amaritatem, mel aut nectar voluptatem, Instrumenta Musica lētitiam &c. sic pro latratu ponitur canis, pro boatu bos, pro ululatu ulula &c. Ponitur & author pro libris suis, ut Moyses, Prophete, Justinianus, Aristotelcs &c. Vicissim effusus causam significat, ut saltus gaudium, faciei oblevatio verecundiam, membrorum trepidatio timorem, sudor, laboris contentio- nem, pulveris, vel paleæ in aëre circumvo- lutio, ventum, crumenæ abscissio furem, de- nique actio ingeniosa ingeniosum, crudelis crudelem, mala malum, bona bonum prodit: & fructu enim arbor cognoscitur. *Continens*

pro contento usu venit, dum accipitur dolium
pro vino, pixis pigmentaria pro unguento,
atramentaria pro atramento, pharmacopæa
pro medicina, arca obserata pro opibus, car-
cer pro incarcerato. D. Thomæ summa pro
Theologia, Cypriani Soarii liber pro Rheto-
rica. *Possessor* indicat rem *possessam*, ut plutes
opes, Diana sylvas, Neptunus mare, Juno aë-
rem, pomona hortum, Rex Regum, Dux
ducatum, Superior subditos, Pastor oves.
Etiam *res possessa possessorem* indicare potest,
ut cuprum Ungariam, vinum Hispаниam,
Hispaniam, purpura Florentiam &c. prout
una Regio, aut urbs præ reliquis aliquo abun-
dat. *Signi* autem & *signari* frequentissimus
est usus: quia vero non tantum insignia seu
clypei gentilitii, sed etiam instrumenta, v. g.
artificium, & habitus, nota & indicium est,
huc quoque referenda sunt. Unde agnos-
ces Rom. Imperium ex aquila bicipiti. Turci-
cum ex Lunæ Hemisphærio. Hispaniam ex
turibus. Galliam ex liliis. Boëmiam ex Leo-
ne. Sic osculum, pacis signum est, matutus am-
plexus, amoris, duarum dexterarum junctura,
concordia, avida cibi sumptio, famis, & sani-
tatis, candela inter epulas posita; cænæ, sic dex-
tera passis digitis indicat libertatem, sicut
& pileus apud Romanos. Sinistra digitis com-
pressis tenacitatem. Ex instrumentis designa-
tur v. g. Consul ex fascibus & securi, judex
glacio, Cubicularius ex aurea clavi, editus
claviun fascæ & scuticæ, miles armis, studio-

sus li
mall
curi,
tur, a
amp
ex sag
Card
dime
& sca
Mon
que,
cero
lore
fluer
facil
rum
P
alio
prin
ribu
strib
astre
Phil
Nilu
tiam
pro
neca
nelc
Ora
lum
pro
rem
sus

sus libro, scriba calamo, lictor loris, murarius
malleo, architectus amissi, faber lignarius se-
curi, &c. Sic Geometria per circinum indica-
tur, astrologia per astrolabium. Ex habitu eti-
am passim dignoscuntur persona, v.g. miles
ex fago apud Romanos. Papa ex tiara & cruce,
Cardinalis ex rubro pileo, Imperator ex palu-
dimento, & corona imperiali. Rex ex corona
& sceptro, Dux ex pileo & baculo ducali.
Monachus Cucullo, Concionator stolâ libro-
que, dives ex vestitu splendido, pauper ex la-
tero, venator ex viridi, stultus ex diverso
colore & sarcinime, lugens ex atris in terram
fluentibus. Sic Hispanum, Gallum, Suevum
facile habitu agnoscimus, sicut & diverso-
rum ordinum Religiosos.

Per *Antonomasiam*, intelligitur unus ex
alio, dum is qui inter res ejusdem generis
princeps habetur, pro aliquo ex sibi inferio-
ribus ponitur, ut Leo pro animalibus terre-
stribus, aquila pro avibus. Ptolomæus cum
astrolabio pro Astrologo, Aristoteles pro
Philosopho, Hercules vel Achilles pro forti,
Nilus vel Eurialus pro pugile, Messala, qui e-
tiam nominis sui oblitus fuit morbi injuria,
pro obliviose, pro memore Metridatem, Se-
necam, pro crudeli Neronem, pro pudica Pe-
nlopem, pro luxurioso Sardanapalum, pro
Oratore Tullium, pro Jurisperito Bartho-
lum, aut Justinianum, pro Medico Galenum,
pro Theologo D. Thomam &c. qui cõ magis
rem exprimunt, si suis cum libris ponantur,

Nn 3

aut

aut instrumentis v. g. Ptolomæus cum astro-
labio, pro astrologo *Carthachrefo*s usus est,
dum pro re mihi non visa, aut prorsus igno-
ta colloco imaginem rei mihi notæ, quæ alte-
ri similis est, & propinqua, seu quæ proximè
ad eam accedit, v. g. pro DEO Patre accipio
imaginem venerandi alicujus senis, ubi simi-
litudo impropria est, item juvenem pro An-
gelo, vel pro anima, canem pro leone, suem
pro apto, gallinam pro perdice. Sic virtutis
in forma virginum diverso vestitu exprimun-
tur, v. g. fides, in niveo: spes, in viridi; luctus
nigro, humilitas cinericio. Sic differre nego-
tium exprimam per instrumenti suspen-
sionem, prolongare per telam in longum dedu-
ctam, incitare per calcar equo additum. Sic
cùm ignotus mihi sit Turcarum Imperator,
accipiam hominem ferum vultu, & moribus
mihi de facie notum, eumq; habitu imperiali
Turcico induam. Quod & alias factitandum,
quoties alia imago non potest haberi, tūm
enim accipienda ei similis & propinqua, sed
valde nota, ut facilius memoriaz inhæreat. Sic
pro Zeuxe vel Apelle ponam pictorem no-
tum, pro Cræso divitem aliquem, pro Iro-
pauperem, pro Tillio ducem à me visum, sed
pietate & armis insignem. Accipi etiam po-
test talis, qui nominis similitudinem habet,
licet non conditionis v. g. Maximilianus ali-
quis mihi notus est, à me Imperatorio habitu
ornatus referre potest Maximilianum Cæsa-
rem.

Oho-

Onomopopæia. Hic locus nullus, cùm ima-
go ad similitudinem soni effingi non possit :
nisi velis huc revocare voces illas, quarum
una ignota ad similitudinem alterius notæ
concipitur v. g. *Democrats* assumam dæmo-
nem per *crates* aspicientein, *Longobardus*,
accipiam procerum staturā cum longa barba,
Coloniensis, ponam colonos duos, qui ut en-
sem sibi extorquent, inter se luctantur. Ad
hæc & his similia ad catechresim referri pos-
sunt ob nominis similitudinem, & affinita-
tem.

Matalepis autem memorantein non adju-
vat, nam sicut orationem ità & memoriam ob-
scurat, & confundit potiùs.

Allegoriam sapiunt, quæ per adagia expri-
muntur, ut, pro deficere, abjicere jugum; pro
considerare, emeriti gnomone, vel bilance ex-
pendere; duabus se Anchoris fulcire, pro sub-
sidium habere; crebro aquam haurire, frustra
laborare: omnem lapidem movere, omnia
tentare, umbrā fugere, timere. Sed hæc ad me-
taphoram pertinent, cùm similitudo non sit
continuata. Aptius huc peitinent imagines,
quæ ità a ctione concatenatæ sunt, ut tamen
aliud referre videantur, quām sint. Quod fit,
dum sensus integer per imagines aptè sibi
connexas exprimitur v. g. hæc sententia. *Prin-
ceps* sine literis, est quasi *navis* sine remige,
& volucris sine pennis, ponitur enim *navis*, in
ea *Princeps*, juxta quam consiliarius, in cuius
toga multæ auræ literæ, pro ut multi flores

in vestitu florido ; Princeps autem nullam habeat litteram : deinde in loco navis ubi remigi locus est, nullus sit, nec remi appareant, & volucrem v. g. ciconiam deplumamat ex malo navis suspendo. Sic hæ voces igniferum veru, avis, capo, armus ovellus, puer, cineres, ancilla, baculus, mater, sic actione conexa effungi possunt : igniferum uncum habet quo sustinet veru, hoc transfixum avicaponi, & armo ovillo, à puerο vertitur in cineres, ideo ancilla illum percutit baculo, mater autem objurgat. Sic Petrus flagellum, canis, porcus, situla, cerevisia, vermes, arena, continuata imagine exprimi possunt : Petrus flagello cædit canem, hic porcum mordet fugientem, & situlam evertit cerevisiā plenam, in cuius fundo vermes sunt, qui effusi, nè nauseam moveant aspicientibus, arenā

**Cantenu-
la
memo-
ria,** teguntur. *Hæc cantenula memoria dicitur, memoriæ plurimum conferens ad facilitatem: res tamen sæpè non patiuntur ut semper haberi possit. Allegoria etiam contrarium significat per ironiam, ut si pro celeritate ponam testudinem, pro pulchro Thersitem, aut Æsopum, Æthiopein pro albo, cæcum prudente, mutum pro loquace &c. oportet tamen his addere signum quo non constet non pro se, sed pro apposito collocari, sicut enim ironia tropus extrinsecè illusionis signum, addit, ut intelligatur, prout suo loco dictum est, ita & imago ironica & entiphraistica; quale esse potest situs inversus v. g. stat Æthiops in capite*

apite pedibus sursum, aut inverso thorace,
vel hastâ collocetur; hoc enim inversionem
seu ironiam significat.

Hyperbolicam imaginem etiam quandoque
adhibemus, quando scilicet res repræsentan-
dæ tam sunt magnæ, ut loca earum capacia
non sint, aut contrâ tam exiles, ut intuitum
mentis effugere possint, aut vim non habeant
ad memoriam excitandam. Concipimus igit-
ur pilum aut filum instar funis, muscam in-
star testudinis, pulicem instar elephantis, gra-
num papaveris instar globi majoris, & con-
trâ montem instar colliculi aut tumuli, sil-
vam velut congeriem parvam arbuscularum,
solem, lunam, instar casei Hollandici, &c.
Imitamur hic pictores, qui rem licet gran-
dem in forma parva exprimunt, aut perspe-
ctivè artifices, qui vitris minuentibus rem
grandem, ut parvam intuentur; vitris vero au-
gentibus rem pusillam, ut maximam v.g. gra-
num milii velut montem repræsentant.

Ex his patet principia formandarum ima-
ginum in troporum notitia consistere. Quo
etiam referenda hieroglyphica, quibus Æ-
gypti characterum loco utebantur, quorum
notitia plurimum doctrinæ præsenti deservi-
et. Quare legendus erit Piericus, Causinus in
symbolica Ægyptiorum sapientia Athanasi-
us Kircherus in obelisco Pamphilo, &c. Po-
nebatur enim apud eos anchora pro fideli &
perfugio extremo, Camelus pro pigro tardo-
que, aquila pro rege, accipiter pro prædone,
canis

canis pro custode, simia pro simulatore & parasito, fæmina pro inconstanti, molitor pro fure, taurus pro laborioso, hamus pro fallace, alea pro re ancipi, fulmen aut sagitta pro violentia, arista pro frugifera, platanus pro sterili &c. sed de ratione formâdarû imaginû satis nûc aliqua adjiciâda de earû cōditione & lege.

I. Est ut res (si moram patitur:) prius bisterve expendatur, quam imagine exprimatur, ne post meliori occurrente, prior confessio nein aut difficultatem in oppugnando faciat.

II. Habeant imagines proportionem & convenientiam cum loco & personis: cum his quidem quoad decorem actionis, non enim rectè Regi vel Principi, actio ruricola tribuitur, & aptius divitiae per fæminam divitem, bellum per virum armatum, quam contra exprimitur. Si neutrum sit, potest poni persona larvata. Cum loco autem, ut non sit major quam receptaculum: neq; minor, ut non apparere videatur. Quod si major vel minor sit, quam oporteat, utendum hyperbole, vel abjicienda actio eam demonstrans, ut si ancilla muscam è patina mellis abigat. Quod si vero è loci, quo imago collocatur, res ipsa soleat esse, addendū illi adjunctum vel actio insolita, ut memoriâ excitet v. g. ponatur sedes inversa, tum enim signū erit eam ad significandū adhiberi, & non ex more inibi stare. **III.** Sint imagines potius rerum notarum, si haberri possunt quam ignatarum, aut minus notarum, facilius enim memoriā excitant: et quo possunt esse illustriores

res, eò aptiores erunt. IV. Non sint otiosæ & inanimes: Hinc vita, actio, & motus iis est attribuendus, insignis enim actio, & motus fortiter memoriam excitat. Hinc equus pede terram pulset, aut fodiceret, lupus oves dilaniat, vulpes gallinam ferat &c. Personis addantur gestus & affectus varii pro opportunitate materiae, latitiae, tristitiae, indignationis, admirationis, commiserationis &c. Quod si res sit inanimis, adjungatur personæ, ut v. g. lapidem puer jaciat, petra lapicida cedat, &c. Quædam tamen res, licet inanimis, aptæ sunt effectum in cognoscente concitare, atque adeò memoriam excitare, ut sunt novæ, admirabiles, raræ, delectabiles, deformes, ridiculæ, monstrosæ, horribiles. pulchræ, amabiles, gratae, illustres &c. Et hujusmodi actiones, aut passiones si personis addantur, præ aliis natæ sunt memoriam excitare, v. g. ut si homo sit scissâ facie, magno naso, gibbositate monstrosâ, lacer vestitu, ac penè nudus. V. Si unius ejusdemque imago sæpius redeat, varianda vel in substantia, vel in adjuncto, ut si jam posui pro innocentia agnum, alterâ vice locabo virgunculam niveis indutam cum columba. Si tres Turcæ obviant, unum ponam gibbosum, alterū monoculum, tertium sine naso: nam quemadmodum locorum similitudo confusionem parit, ita & imaginum. Hoc itidem observandū in vocibus synonymis, ut Petra, saxum, lapis, quare & hæ signo adjunctivæ literæ, syllabæ, vel personæ distinguendæ, ut

Si Petrum adjungam petræ, saxo incidam S. Et cum uni loco non una tantum affigenda sit imago, ne tam multi occupentur loci, statu, potest una atq; altera magna cum pluribus adjunctis parvis, hoc enim fieri potest per imaginationem, non secùs ac per picturam. VI. Hac arte non est in omnibus passim utendum, ita ut singula quæ quis legit, videt, audit, per artem memoriam tradat, ac retineat, sed potissimum studiis difficilioribus, ac rebus magis necessariis applicanda. Sed neq; in unius, v. g., concionis aut orationis verbis singulis exprimendis laborandum: sed legenda est primum tota ut vult Cicero tardè, & consideratè, deinde in compendium redigatur per puncta, vel periodos, & poterit sèpè unâ imagine periodus integra notari, reliqua enim minus præcipua, quia sensu connexa sunt, facilè memoria suggeret. Verum de hoc plura intrâ. VII. Pernecessarium est, ut absoluto uno pariete, antequam ad secundum imaginibus implendum procedamus, eum repetamus; deinde antequam ad tertium, secundum revolveramus, & sic deinceps, si videlicet bene repetimus, alioqui ob memoriam falli experiemur, subsystemus, & fortius imaginationi imprimeimus. Cavendum autem, nè quemadmodum inter repetendum quis oculos in parirte fixos statuæ instar gerit, sic & inter recitandum postea, quod multis usu venit. Expedit itaque repetitionem fieri cum gestu convenienti, uti inter recitandum ille sit expeditus.

§. V. De

§. V. De vocabulis ignotis, pronominibus,
prepositionibus, adverbis, &c. citationibus
& numeris, quomodo eorum imagines
formanda.

Difficultas oboritur circa voces, quæ aut
nullam habent significationem, aut quarum
significatio nobis ignota; harum enim imago
formari non potest, cum res ignoretur. Et ta-
men linguas novas addiscenti, aut peregrina
vocabula memoriarum mandanti necessaria est
& harum perceptio. Sunt verò etiam vo-
ces, quæ significationem quidem habent ali-
quam, sed per se nil efficiunt, ut præpositio-
nes, adverbia, conjunctiones, interjectiones.
In Authorum quoque citationibus expri-
mendis, atque numeris librorum, & capitum,
scopulus esse potest, in quem ignarus offendat.
Quare in præsenti §. ea exponenda
esse duxi. Ut verò memoriarum facilitati con-
sulatur, oportet, ut per jam nota, & menti
impressa, deducamur in cognitionem igno-
torum; quare ejusmodi principia assumenda
sunt, quæ jam plenè perspecta habemus, ut
sunt litteræ Alphabeti, vocabula, quæ in penu-
memoriarum jam sunt, & aliquam cum ignotis
habent similitudinem, vel affinitatem, ex to-
to vel ex parte, v. g. in una vel altera syllaba.
Ex toto, ut Cicero cum Cicere, Naso, cum
naso, Plutarchus quasi Pluti arcus, Aristar-
chus, quasi Arista & arcus, Lacedæmones,
quasi lacescunt dæmones, Isaac, quasi unum
l. in sacco expressum, Erasmus, quasi eras-
mus

mus. Seneca quasi senex, fæmina, Cato quasi catus homo, Scipio Africanus per modum baculi Africam sustinentis, Verres per modum porci, Colonensis, quasi ensis coloni. **V**el ex parte ut Elysii, quasi Silesii, Vespasianus quasi vespa & anus quam illa vexet, & ista in illa depellenda laborat, Lactantius quasi lac & jus. Pyrrus quasi pyrus, Augustinus, quasi Augustus, Martinus quasi Martius. Vigilantius quasi vigil. **H**æc affinitas & similitudo etiam in aliis linguis notari potest, ut Leopoldus quasi Lieb-Hold/ Germanus quasi Jahr-Mann/ Hermannus, Hermann auf/ Adam quasi Athem/ Cyrus quasi Zier. Sic affine est, Sol & Sonn/ Sal & Saltz/ & in Boëmico Drahomira, si dividatur Ludmilla, Wenceslaus, Mahomet, &c. Sed advertendum hic 1. ut cum plurimum linguarum notitiam habueris, ne quod Germanicâ aut Græca dictione notâsti, Latinâ denotâsse putas. 2. Ut quâ serie voces in ignoto positæ sunt vocabulo, eâdem serio vocum, notarum imagines collocentur, aliqui aliud se offeret. Sic fit nomen Philosophi apud Ciceronem Alabandensis, in quo est ala, pars avium, band quod Germanis ligamen sonat, & ensis; Si band non advertas Germanâ linguâ esse positum, hærebis. Si iterum series mutetur imaginum, leges banda la ensis vel ensis alaband. Advertendum 3. hæc & alia hujus generis exempla fontem habere vel Catachresin, quia similis vox in literis

&

& syllabis (quanquam dissimilis in significacione) imaginem dat pro altera vel propinqua, vel Paronomasiā, seu annominatiōnem figuram verborum tertii generis. Hinc sicut Paronomasia quatuor fit modis juxta dicta l. 3. c. 28. sic & in præsenti doctrina observandi sunt modi quatuor. *Primus* fit adjectione syllabæ vel literæ in principio, medio, vel fine dictionis, ut si pro vis, ponatur clavis, pro per, aper, pro amen acumen, pro alium alliū, pro anima animal; ubi observandum juxta dicta superiū, ut quantum fieri potest, actio imagini tribuatur, v. g. quod clavis vi aperiatur, aper per retia dissupta fugiat &c. *Secundus* fit *detractiōne* literæ vel syllabæ similiter in principio medio vel fine dictionis, ut spes, pes, acervus cervus, mensis, ensis, tiara ara, religio, regio, morbus mors, annus, anus, canabis canis, spira fera, verus veru, sagax, saga, noxa, nox, Notandum autem quod in his modis signum adjicendum sit (quanquam putant aliqui mente satis notari posse ob similiudinem quam inter se habent.) ad indicandum aliquid additum esse, vel detractum. Hoc autem fieri potest vel in imagine ipsa, ut si aper effingatur sine capite, notabit sine initiali litera offerendum per. Si sine collo aer si sine caude are. Vel si ei, aliquo colore addatur macula, vel lappa, vel asteriscus, vel ponatur arithmeticā O, tum enim refricabit nihil importare. Ut si in acumen O. Imagini superponatur in me-
dia.

dio, denotabit syllabæ mediæ nullam inesse vim. Sic si ensi addam *marum* indicabit, M. addendum esse, si *regioni ligonem*, si anui in fronte vel pictore N. majusculam, erit annus legendum. S. Casparus mihi notus sine ventre ponatur indicabit *carus*. Hoc etiam per actionem fieri potest: ut si hæc vox *casus* exprimenda per suem, ut ei addatur syllaba *ca* singatur Casparus suem in fronte veru transfigere; si cumulus per mulum, idem Casparus venabulum mulo in fronte infigat.

Tertius fit commutatione, quando una litera, vel syllaba in alteram mutatur, ut in illa olla, virago, vorago, simus, limus, simus, Tiberius, Nero, Biberius, Mero, amantes, amentes prætores, prædones, cœna cœnum *Telos* telum *Techni* techna, *Pos* vos, pérōs genit, pyrus, Signum autem, quod immutationem indicet sumi potest ex re & persona, qua in nomine suo literam illam vel syllabam gerit, ut si simo superimponam scannum, initialis scanni litera indicabit ligendum simus, idem erit, si super simum ponam Simonem mihi de nomine notum.

Quartus fit trajectione literarum, vel syllabarum absque ulla illarum immutatione quo ad se, sed quo ad situm & ordinem. Ut aura arva, procus, corpus, porcus. Maro amor Roma, Leopoldus, duplo sole, aut pello duos. Hinc itidem signum addendum

dum, vel mente notandum est. Posset hic apponi Typographus sexiem literarum pro Typo disponens.

Alius adhuc modus est, ut **cum vocabula** ex literis fiant, & componantur, si quis habeat alphabetum ex signis & notis confertum, illudque exactè teneat, potest eo quatuor dictiones peregrinas annotare. Tale esse potest ex variis instrumentis v. g. pro **A** accipe circinum a pertum cū trāsversali, pro **B.** compedes quibus uterque pes jungitur, pro **C.** medium viatoris circulum, pro **D.** arcum attractum per chordam. pro **E.** seriam cum duobus manubriis & funiculo in medio quo attrahitur pro **F.** falcem majorem, pro **G.** falcem minorem, aut cultrum futorium, pro **H.** cippum pro manibus, cuiusmodi in pagorum medio stare solent, vel veru pro ut duabus in principio & fine colunnis eminentibus rotatur ad ignem, pro **I.** columna simplex, pro **K.** column a cum medio viatorum circulo, pro **L.** securis, pro **M.** duæ columnæ cum angulari fabrorum amissi, pro **N.** aptari possunt tres quadrantes ulnæ plicatillis. **O.** dabit quilibet circulus. **P.** pars una emunctorii. **Q.** pessulus in cuius manubrio circulus. **R.** pedum episcopale cum dependentia. **S.** Serpens. **T.** malleus, **V.** amissis fabrorum angularis, **X.** crux, aut forfices apercæ, **Y.** furca aut manubrium rastri vel hami, **Z.** sicut **N.** cum diverso situ.

Alphab^{et}
tum.

Aliud.

Alii alphabetum sibi conficiunt ex nominibus Sanctorum & Sanctarum, vel notorū hominum, quorum imaginibus pro literis utantur in vocabulo notando, sic enim nullū dabitur vocabulum, quod non posset annotari v.d. pro A. Antonius, Andreas, Augustinus. pro B. Bartholomæus, Bernardus, Bonaventura. pro C. Christus, Cornelius, Conradus. &c. Hoc Alphabetum confectum, si quis sibi familiare reddiderit, poterit eādem facilitate voces quascunque dicere, quā literis corporeis scriptas legere conuevit. Dispōnat solum imagines personarum sibi notarum eo ordine, quo literæ poni deberent. Sive jam mensæ affideant, sive humi, sive stent rectâ, quadratâ, circulari figurâ, perinde est, modò constet, à qua incipienda sit lectio. Quod hic de Alphabeto personarum dicitur, idem fieri potest, in quadrupedum, avium, piscium, herbarum, arborum &c. ut aquila, bubo, corvus, asinus, bos, cerasus, anguilla, balæna, carpio &c. Et possimus pro uno loco hoc, pro alio altero alphabeto uti. Consultius tamen est eodem uti; quoties verò in eodem vocabulo eadem litera redit v. g. A in taratantara, roties eadem imago resumatur. Compendiosior autem modus iste fit, si pro imaginibus literarum, imagines syllabarum substituantur. quia paucioribus imaginibus opus erit, ut pro Ab Abbas mihi de facie notus, ac accepiter, ad advocatus mihi notus, a fassinis meus

mens &c. *ba* baculus, *be* beta, *bi* bilanx, *bo* botrus, *bu* butyrum, *by* byssus, *ca* caput, *ce* cedrus, *ci* cinis, *co* codex, *cu* cuculus, *cy* cy-
pressus, &c. Compendiosior ut dixi hic mo-
dus est, sed difficultas est pro omni syllaba
ex alphabeto combinali, vocabulum usita-
tum reperire v. g. pro *bli* & *tri*. Squindapsi.
Quare saltem usitatorum ex Calepino, vel
Dassipodio conscribendus indiculus, in quo,
parte una omnes syllabæ usitatæ, in parte
opposita, voces correspondentes significati-
væ, insignem imaginem habentes, quas ad
unguem ediscere, & exercitatione firmare
magnum operæ pretium est. Ex utroque
literis nempe & syllabis, mixtus est mo-
dus, si ponam pro *animo* Antonium *in* (per
trajectionem) *wola* quid agentem. si pro
bra Bartholomæum *rapas* edentem: si pro
ra Thomam *ranas* excoriantem. Sic pro
alacer ponam *alatum cervum*, pro barathro
Bernardum aratro incidentem, pro *solus*, si
Salomon olus edat. Si Albertus *molam*
verset, habebis amo, Ernestus, emo, si Jo-
annes imo. Ex his.

Collige quomodo particulæ pronomi-
num, præpositionum, adverbiorum, inter-
jectionum, conjunctionum, exprimi possunt
& annotari; literis nempe vel syllabis mo-
do dicto. v. g. *ego* Ponatur Ernestus, Geor-
gius, Onuphrius, *tu* tuba, vel Turca vietus,
aut vietus. Pro clam, clavis in manu, pro
palam pala, pro inter interula &c. Ut autem

citius & felicius memoriam excitent, res syllabam constituentes, cum actionibus aptis efformentur. v.g. pro *ab* statuatur Albertus cum bipenni vel baculo, pro *Abs* Albertus bombardam in simiā explodat, pro *nec.* Nicolaus emungat candelam: nam referet Nicolaus aurum manu portans, jam Johannes idem faciens: vel aleam mensa imponens, *cras* Casparus rapas simoni dans &c. Hic advertendum si præpositio duplē casum regat ut *in* *sub* *super* ligno aliquo indicari potest. v.g. pro accusativo ponatur stella aurea, pro ablativo argentea, vel quid simile. Cæterum qui singulatum vocum minutias non curant, generatim signo aliquo eas exprimunt v.g. adverbia loci, loculis temporis, horologio, confirmandi sigillo, demonstrandi indice, hortandi tubâ &c. Conjunctionibus copulativis vinculum quoddam affingunt disjunctivis idem, sed disruptum discretivis ferram, adversativis cornua &c. Quod simul iter in Interjectionib^o facit tantum Pro horum omnium meliori successu observandum, ut res & personas notissimas sumamus, easque forti imaginatione exprimamus; unde repetitione opus erit, 2. Ut exdem syllabam componentes optimè cohaerant. Quare persona agens primum ferè locum teneat, proximum res, quod si dux fuerint similiter habentes se, prior in persona dextera, posterior in sinistra, ita ut persona locum primum, res in dextra proximum, ultimum

ultimum ea quæ in sinistra teneat v. g. cur
exprimitur per Casparum cum ungula in
dextra, rastro in sinistra, ad te conversum.
Si duarum una, ut res locanda, altera ut lo-
cus affecta fuerit, illa prior, hæc posterior
erit v. g. Cornelius ungulam in risum expo-
nens cur apprimat. Si persona assumatur
altera, res per accusandi casum elata mediū
locum tenebit, accusativus enim rei præpo-
nitur dativo personæ. v. g. Cornelius dat
ungulam Rudolpho. Quod si hæc ut instru-
mentum alteri applicabitur, eidem illa
præbit: v. g. Cornelius ungula ranam oc-
cidit. Continens contento etiam præponi-
tur v. g. Cornelius tenet urnā rapas. Sedes
quoque personarum rationi accommodata
eadem proximè sequitur, ut Joannes se-
dens super lapidem, dat librū Urbano su-
per dolium sedenti. Diligenter cavendum
est, ne in vocabulis diligendis errorem si-
militudo pariat, ut si tantum sumas, nete
bovem aut vaccam accepisse arbitreris.
Hinc & dictionum synonymia summo stu-
dio fugienda est, ne scilicet dum hanc vo-
cem ensis assumpsisti, gladium te sumpsisse
putes. Quod ut evitetur, dictiones in usū hunc
delectas in chartam inscribes, inscriptasq;
crebrò perleges; evitabitur etiam ejusmodi
error, si accidens aliquod pro discrimine ad-
jeceris accommodatum, ut si pro ense fer-
rum sit latum, quale gerunt Carnifex, pro
gladio. tenue & oblongum. Sed jam

Oo 3

ad

ad citationes & numeros tandem veniamus.

de Cita-
tionibus.

In citationibus exprimendus 1. Venit Author libri. 2. liber. 3. caput, sectio, articulus, paragraphus, numerus, versus &c. Author suâ vel alterius hujus professionis, auct nominis imagine efformari potest, ut si pro Bartholo ponam insignem Juri peritum mihi notum, pro Daniele aliquem, qui hoc nomen gerit. Suâ verò imagine representatur. v. g. Moyses cum cornibus & tabulis. Matthæus cum Angelo, Marcus cum Leone, Lucas cum bove, Joannes cum Aquila. S. Gregorius M. habitu Pontificio cum columba humeris insidente, Augustinus cum corde ardente &c. Libri imago assumitur ex materia quam tractat, vel ex eo ut Aristoteles de cælo, ubi ponam Aristotelem cum libro, in quo stellæ, vel astrolabium, velex parte præcipua, sic Moyses ponatur cum libro in quo imago Adami & Evæ, vel DEI creantis cælum & terram, & indicabitur Genesis, pro Exodo ponam filios Israël mare transentes, & Pharaonem cum suis fluctuantem, pro Levitico ponam Moysen cum Aarone & Levitis, pro Numeris Moysen cum libro, in quo numeri multi Arithmeticæ, pro Deuteronomio Moysen cum tabulis Decalogi, quem populo circumfuso explicet, pro libro Josue, imaginem Josuë, pro Judicium Othonielem vel Sampsonem. Pro Ruth ipsius imaginem, pro libro 1. Regum. Saulem, pro 2. Davide, pro

pro 3. Salomonem, pro 4. Joram vel Achab
vel Eliam vel Elizæum, pro libro psalmo-
rum Davidem, cum Cithara, Proverbia Sa-
lomonis, Salomonem habitu Philosophi
Moralis. Ecclesiasten per habitum in sugge-
stu conceionantis, Librum Sapientiæ per Sa-
lomonem, dextrâ librum, sinistrâ serpentem.
Isaías referri potest cum serra, Jeremias in
lacu, Daniel inter leones, Jonas in cæto E-
zechiel inter rotas & animalia &c Evange-
lium Lucæ adjectâ rubâ, actus Apostolorum
adjungendo Lucæ, imaginem Stephani, Sau-
lis, aut Apostolorum Evangelium Joannis.
Si illum faciam in suggestu prædicatæ, epi-
stolam, si ei epistolam ad manum dem vel
faciam scribentem, Apocalipsum si in manu
teneat librum septem sigillis clausum.

Sic diversas epistolas Pauli, diversis adjun-
ctis indicabo: Si ei adjungam nuntiū literas
ferentein cum insigni Rom. Imperii vel Ro-
mæ, erit ad Romanos, si cor in tabellarii in-
signi collocem Corinth. Si E Ephes. &c.
sic Pastorale S. Gregorii per imaginem pa-
storis in libri theca, S. Augustini de Trinita-
te, per imaginem, S. S. S. Triados, de Civi-
tate DEI &c. Ita jus Pontificium seu Cano-
nicum per librum grandem, quem Ponti-
fex, vel Canonicus demonstret, sicuti civile
per librum à Senatore vel cive monstrari po-
test. Formari item hic possunt imagines jux-
ta dicta de vocabulis ignotis, ut Aristotelis
Logica, loricâ, Phisica vesicâ, digesta digi-
tis

tis in manu ingentibus, Pandecta, pane, Authentica aucupe, Codex, codice &c. Jam quod citationes librorum quoad subdivisiones, quas habent, attinet, advertendum primum apud alios esse alias; his enim in usu sunt decades, tractatus, disputationes, sectiones, capita, quæstiones, articuli, numeri, illis aphorismi, canones, leges, commentum, textus, glossa, paragraphus, distinctiones, decreta, consilia &c. Solent & pro numero Canonistæ & Legistæ principium Canonis & legis allegare. Hoc prænotato primum designandis numeris dicemus.

Numeri efformari possunt figurâ, quam habent in Latina lingua vel vulgari, sed magnitudine debita, & colore insueto, ut vivaci excitent. 2. Instrumentis aut rebus similitudinem eorum referentibus; & hic modus utpote ad excitandum promptior, præplacet. Ponam igitur pro 1. candelam, ulnam, baculum, columnulam, hastulam. Pro 2. furcam bicuspidem, animal bipes v. g. ciconiam. Pro 3. serpentem tortum, tripedem, sedem tribus pedibus insistentem, furcam tricuspidem, patibulum trium columnarum. Pro 4. aleam, mensam quadratam, patibulum quatuor columnarum, currum, animal quadrupes. Pro 5. quinque digitos in manu, figuram Mathematicam cum quinque angulis, equum quadrigæ junctum, animal quadrupes cum uno cornu, uti

ut rhinoceros. Pro 6. tripodem, vel tripedalem sedem duplicem, super se positas, animal quadrupes cum duobus cornibus, currum à duobus equis tractum, stellam cum sex radiis. Pro 7. securim, gnomonem cum duobus ostii angulis, patibulum militare, currum à tribus equis tractum. Pro 8. horologium arenarium, calicem, perspicilia, duos annulos vel globos supra se positos. Pro 9. cornu, triplicatos tripodes, vel sedes supra se invicem positas. Pro 10. crucem, circulum, annulum, serpentem caudam ore mordentem adjectâ unitatis figurâ. Ex his quicunque alii majores numeri componi poterunt. Solet etiam pro 50. sumi ocrea, pes, securis inversa vel gnomon, refert enim L. quod latinis quinquaginta significat. Sic pro C. quod centum facit semicirculus lunæ, areus, Cornu, &c. pro D. amphorâ cum ansa, M. duæ columnæ, in quarum suprimitate pedibus affixus homo, capite dependent. In reliquis universim citationibus vel recurratur ad earum significationem & juxta eam imago exprimatur, per metaphoram, catachresin, synecdochen, Metonymiam &c. vel ad modum vocabulorum ignotorum imago formetur, ut si titulus in jure sit de aleatoribus, viduis, pupillis, usura &c. hujusmodi homines mihi notos effingam, pro lege regulam architectonicam, pro capite, caput ponam, pro paragrapho vel sectione sectum in fronte vulnus, in figura paragraphi: pro articulo, articulum in digito &c. hæc ad primum modum spe-
ctant.

Au-
lam
isbo-
pri-
sunt
nes,
is a-
ex-
de-
hero
onis
num
iam
ma-
va-
is si-
hic
ior,
am,
am.
es v.
tri-
em.
co-
dra-
cur-
que
cam
riga-
rnu,
uti

Etant, ad secundum quæ sequuntur, ut si quis pro articulo arteriam tangat. pro part. barbam, pro commento mentum, pro distinctione dentes, pro Canone capillos canos, pro versu verticem, pro numero nummum, pro titulo vitulum, pro textu textorem. pro glossa glossam, porcam, vel glomerem &c. sunt qui depingunt, aut sculpunt in libris citationes istas majusculis literis, quod fieri potest, dum principia legum allegantur. Alii primas earum literas figuris instrumentalibus, liberas alphabeti referentibus exprimit, de quibus Rosellus lib. 2. qui etiam vario membrorum situ in humano corpore eas formari posse docet, unde & alphabethum pro ignotis vocabulis effici valet. Sed ne longior sim, concludam dicta uno & altero exemplo v. g. citandus sit Augustinus libro 3. de civitate DEI cap. 8. deture ei liber in manum dexteram, cuius tres digiti erecti ostendunt tria, in manum sinistram calix, quem teneat juxta caput & sic à capite habetur caput, à calice octo. Iterum v. g. dicendum sit Matth. 3. constituatur Matthæus cum Angelo super sedem tripedalem, si digitis verticem tangat, indicabit simul versum. Si plures citationes sint, ex per hominis partes collocari possunt v. g. prima seu liber in pectore, secunda in manu dextra, tertia in capite, quarta in sinistra: ut l. servus 7 ff. de bon. possit. dextrâ servum percutiet is, qui gnomonem super caput erectum habet, sinistraq; sportulam pomis (pro bonis) portat. Idem fiet si §. legi addatur, ut l. bona.

§. in-

§. initio autem, s. eod. poma dextrâ ferat,
in capite vitem in qua avis sinistra cotem
pro eodem.

§. VI. *Ordinaria imperitorum objectio
diluitur & praxis declaratur.*

Detrectant, atque etiam despiciunt hanc
memorandi artem quidam, quod difficulta-
tem esse existiment in memorandis locis &
imaginibus retinendis: ut ut enim facilis sit
quipiam in imaginibus concipiendis, labo-
rem non effugit in annotando, quid cu*ique*
loco, qualem imaginem affinxerit, aut af-
fixerit. Eodem enim aut forsitan minori,
inquietant illi, rem ipsam sine idolis memo-
ria commendavero, quem in imaginibus
exprimendis & conservandis cum suo unam-
quinq*ue* discrimin*e* impendere est necesse.
Verum falluntur hi idque ex eo, quod ex-
perti non sint, quām facile quālibet imago
sponte sua se offerat, s*in* loco in quo reposita
est, si nimirum loci bene distributi sint, &
meditati. Quemadmodum enim si domi se-
dens perlustrem mente urbis officinas mihi
prius perspectas, facile se mihi oggeret, quid
mercium, artificum, instrumentorum &c. in
iis viderim: quod idem evenit, dum domos
mente percurro, facile enim occurrit, quis
quamlibet incolat, cuius ætatis, sexus, digni-
tatis, vultus &c. si bonam illorum notitiam
prius habuero. Ita prorsus contingit in iis
quæ per electorum metis in locis velut suis

in se.

in sedibus collocavimus, simulachris; Et ve-
rò si farraginem rerum v. g. librorum, charta-
rum actionum dispergientur sua in loculamē-
ta & repositoria, ut vocant, satis exactè me-
minimus, post primam digestionem, si loco-
rum & tituloru[m] cognitionem combibimus:
ecccū earū, quas reponimus imaginū non
reminisceremur? si harum simul & locorum
præcesserit cognitio. Facit igitur 1. ad vivi-
dam specierum excitationem præhabita lo-
ci notitia, unde ante omnia locos oportet es-
se bene meditatos (quod frequenti fit repe-
titione, eaq; rectā, retrogradā & intercalari)
ut iis facile occurrentibus, simul id se offerat,
quod in loco est colloçatum. 2. juvat ordo
locorum, & imaginū, sive is naturalis sit,
quem res se habent, sive artificialis, quem
nos illis tribuimus, illo enim ab uno duci-
mū in cognitionem alterius, trahitque res
una alteram, velut ansa ansam in ferrea ca-
tena. Talis catenula memoriæ est in illo:
Mus non credit, quo facilius sanè, quām a-
lijs sacerdotes meminerunt in Missa de lege
ordinaria non dicendum Credo, quando san-
ctus vel sancta, est Martyr, aut Virgo, aut Con-
fessor. Talis item est in gratiarum actione
Ecclesiastica post mensam, quā initium nota-
tur versuum D. (quasi Dominus vel Doctor)
Brins. Hæc catenula verborum est: reū &
actionum require suprà. 3. plurimū mo-
menti confert addita imaginibus actio lepi-
da, jucunda, admirabilis &c. de qua suprà
cum de conditione imaginū diceretur, a-
ctum est: ut si carpere designem per eum qui

car-

carpit rosas, quæ cum sine aculeo non sint, se
facile pungit. Si phantasticum exhibeam; cu-
jus caput muscæ circumvolent, quas farcimi-
ne depellere nitatur &c. hæc enim valde
memoriam excitant. 4. Servit exercitatio, &
reperitio, memoria enim, Tullio teste, exco-
lendo, sicut alia omnia, augetur. Proinde, quæ
admodum primum quidem difficiles, ac
tardi sumus in fidibus canendo, organum
pulsando, literas legendo, formando, lingui-
am latinam addiscendo; at usum faciles
evadimus, ut quanquam mentem singulari-
ter non applicemus, sine reflexione, & hæsi-
tatione promptè atque expeditè legamus,
scribamus, latine loquamur, &c. Ita princi-
pio difficultas est aliqua; at constanti indu-
stria superata miram confert facultatem &
facilitatem, ut non secus atq; à libro ante o-
culos posito edicere valeam^o, qui olim in syl-
labis ac literis singulis hæsitavimus. Experi-
mur quā fixe menti impressa hæreant, quæ
sæpius audimus, legimus, oramus, esto nō e-
discamus; neq; tamē advertimus id non aliū-
de proficiisci, quā à frequēti repetitione. Hāc
igitur si commendatam sibi habuerit artis huj^o
affector, adverteret, post 6 mensium spatium
(quod ad artistotius assecutionem perfecta
requirunt periti) quantum futuros in annos
subsidiū sibi comparaverit. Ne vero initio
mentem obruat, aut confundat multitudine,
post delibatam de locis & imaginibus doctri-
nā (quod duodecim aut quatuordecim die-
rum intervallo commode fieri potest) vel u-
nam solum quotidie horam insumendo (pau-
ca sibi primum loca & imagines præfigat, &
ali-

aliquoties revolvat animo per semi horam, vel horulam, ordine recto, retrogrado, intercallari. Tum interposito per horas aliquot a^{li}o negotio, aut mentis vacatione, studium hoc intermittat. Demum resumpto animo recolat præterita modo iam dicto, novisque additis pluribus, aut paucoribus, mentem similiter exerceat, & ubi eam falli animadverterit, firmius imprimat leviter hærentia. Dum autem novis occupatur, de prioribus non sit sollicitus; metus enim ille distrahit, & perturbat. At neque sic repetitionem instituat, quasi ex mente sua educeret, quæ recolit, sed ita quasi in loco existentia intueretur: unde etiam imagines cum actionibus sic in locis concipiendæ sunt ad vivum, quasi revera inibi essent; atque etiam eo ordine, quo per res, aut voces postea sunt memorandæ: ut deinde, cum usus tulerit a liquid depromendi in congressu, concione, &c. mente in illam domum, cubiculum, parietem, in quem reposuimus, directa, illud resumamus velut depositum repetituri. Ut verò exercitatio cum utilitate sit conjuncta, priusquam principium illius post hanc impressos locos sumamus. 1. Deligenda materia in qua profectum capere intendimus v.g. Historica, moralis, sacra, profana, Juridica, Philosophica &c. Rhetor ipsius rhetorica præcepta sibi sumere potest, & convenientem ei domum assignare, v.g. palatium, ante cuius limen excubitores quærens, quis veniat, qua in causa &c. & his

pot.

personis attribui possunt, quæ habentur in
præliminaribus Rhetoricæ, quid Rhetorica?
quæstio &c. In ratio extrinseco in variis se-
dibus sedeant personati loci extrinseci, in in-
teriori conclavi loci intrinseci, qui etiam per
varias imagines repræsentari poterunt, v. g.
in primo loco, primi parietis, Pallas circino
figuram describat, in qua, peripheria diffe-
rentiam, centrum seu punctum in medio,
genus indicabit. In secundo loco v. g. Za-
charias in tabella scribat: Joannes est no-
men ejus, & ethymologiam referet. Con-
jugata verò, si ei addam conjugem Eliza-
beth, & cognatos cum inscriptione: quis
putas puer iste erit? vel scaturiginem cum
aliquot rivulis, in quibus voces ab una de-
rivatae in tabellis natent. Genus in alio
repræsentare potest figulus, limum in rota
versans sine ulla tamen adhuc forma: spe-
ciem autem varia vasa jam formata. Si-
mile duo ova, Castor & Pollux: Dissimi-
le ovum & lapis quadratus, Esau & Ja-
cob. Contraria Æthiops, & Europæus. Pri-
vantia, puer baculo cæcum dicens. Relata
Dominus & servus. Negantia duæ mulie-
res in judicio Salomonis litigantes unius o-
tii adscribatur est alterius, non est. Adjuncta
regulis cum comitatu personarum, quæ suâ
imagine tempus, locum, aliasque circum-
stantias repræsentent. Antecedens & con-
sequens, anguis caput cauda necessario se-
quitur, vel trabs bigæ catenis adstricta.
Comparationem majorum, minorum, & pa-

pium

rium dabit bilanx diversimodè posita &c. 2. Præfigendum certum tempus, quod inviolabiliter exercitationi impendi possit, alioqui sæpius intermissionem fieri continget. Est autem matutinum aptissimum, quia mens, post quietem vegetior, & validior ad recipiendas & retinendas ideas, utpote nondū aliis præoccupata, & distracta. Quod si cui, alteram post meridiem horam exercitationi dare libuerit, vacationem mentis ante illam instituat prius, deambulatione, lusu facili, & jucundo; rūm, ut præhabitas exutias animi occupationes, ne postmodum interturbent; tum ut acrior sit mentis acies, veluti cultri post justam acutionem. Quā occasione etiam notandum, eos, qui se huic exercitio dedunt, sobrietati addictos esse oportere, neq; perturbationibus iræ &c. laborare; hæ enim animum minus habilem faciunt ad imagines imprimendas, & conservandas. 3. ipsum tempus utilissimum est dividere v.g. horam in quadrantes quatuor (& ita quidem, ut intervallum duarum vel trium horarum inter primum & secundum, similiter inter tertium & quartum interponatur ad quietem) vel duas horas inter quatuor semihoras, & cuiq; distinctam materiam attribuere v.g. 1. matut. quinque memorabilia exempla. 2. matut. quinq; sententias. 1. pomerid decem vocabula, quarum aliqua sint non intellecta, 2. Pomeridian. cubiculorum trium vel quatuor constructionem, & meditationem: ita enim interpolatio, & varietas rædi- um

um sublevat neque continuatio intensa vi-
res enervat. Pridiana verò cubiculorum
meditatio ad hoc deservit, ut proximâ ex-
ercitatione parata illa sint ad novas imagi-
nes reponendas. Verùm, tum quoque ob-
servandum, ut cuique quadranti, & semi-
horæ, horologii pulsus assignetur, quo au-
dito, aliis continuò relictis, id quod tum a-
gendum est, arripiatur, alioqui perturbati-
onem sequi erit necesse.

4. Neque hoc prætereundum, quod ex-
empla, sive res, sententiaz, & vocabula succi-
sivis horis illis intermediis colligenda sint,
& annotandas; si enim tum quærere primò
velimus; & feligere, tempus exercitationi
deputatum imminuetur, aut vacuum ela-
betur. Tempore verò exercitii mens non
affigenda ad librum, vel chartam, unde ma-
teria sumitur, sed ad locum vel parietem, in
quem reponitur vel reposita est. Neq; pa-
tet sibi singula verba in sententia vel ex-
emplo, imaginibus exprimenda: sed rem
bene intellectam in compendium redigat,
& præcipua efformet, reliqua eni, ferme
conuncta, sequuntur principale.

5. Similiter non negligendum, quod supra
monui, unictiq; materiaz suam domum esse
accōmodandā, suā vocabulis, suam senten-
tiis, suam exemplis. Deniq; locorū suis cū
differētiis efformatio (sive illi reales sint, si-
ve imaginarii) meditatione quotidiana;
aut quories per otium licuerit frequētetur;
plurimū enim in hoc velut in fundamento

situm est ; sicut &c in imaginum affixione
cum actione congrua & concatenato ordine.
Repetitio verò fiat ordine recto, retrogrado,
& intercalari, prout jam suprà dictum est, ut
promptitudo comparetur. Postquam ver
tes jam multas, libros, & materias integras
complexi sumus hāc arte, repetitio per dies
aliquot instituenda est rei universæ. Facia
mus igitur aliquem edidicisse hujus artis au
xilio tota Biblia, horam diei dominicæ im
pendat repetitioni Geneseos, non ex libro,
sed ex locis meditatis obiter percurrentes, an
omnia a debito modo se habeant? an nihil ex
ciderit eorum, quæ ad artem, quâ usus est,
spectent? si defectus occurrat, emendandus
est, nè proximâ repetitione in eundem rela
bamus. Feria secunda liber Exodi. Tertia
Levitici. 4. Numerorum. 5. Deuteronomii
6. Josue, Judicum, Ruth. Sabbatho quatuor
libri Regum. Alterâ Dominicâ Paralipome
non, Esdræ, Tobiae, Judith, Esther, Feria 2.
Psalmi &c. Et ita 14. aut viginti diebus to
ta fuerint Biblia repetita. Post menses tres,
quatuor, aut sex, ab initio iteranda est ordi
ne quodam, à principio ad finem redeundo.
Quod ubi bis, terve factum fuerit, forsitan non
opus erit continuare diutius, vel saltem se
quendo, tertio, aut quarto anno, præsertim
cum quædam suâ natura talia sint, ut non fa
cile excidant. v.g. historia Danielis, Judith,
Jonæ. Neque mirum cuiquam videatur tam
magno partis, tam brevi tempore fieri pos
se repetitionem : nam si oculis corporeis

per-

pervolvere, & percurrere possumus tota Biblia imaginibus materialibus expressa; tam citò enim, atque folia vertimus, uno intuitu videimus, quid in iis agatur, si videlicet omnia prius nobis sint cognita, ut debent, quæ per artem locis affiximus: quantò magis mentis oculis, qui agilitate præcellunt corporeos. Quod autem dictum est de Bibliis, idem servire potest in doctoribus sacris, & profanis; in Theologia, Jurisprudentia, Medicina &c. quas in domibus separatis, unam quamque dispositas præsuppono, & in compendium redactas, ita ut præcipua & magis necessaria arti solum sint accommodata.

§. VII. Declaratur praxis quoad sententiæ, leges, orationem, concionem, dictationem, & multam epistolarum, Philosophie, Juris &c. studium, ac tandem quoad linguas novas addiscendas.

Praxis vocum, & rerum seorsim acceptum satis patet ex dictis; sed & in una sententia seu constructione conjunctarum ibi-bem exempla data: nihilominus facilitatis gratia observationes circa integrum sententiæ adjiciam. Et primò quidem non est opus omnia totius sententiæ verba figuris ex-primere; sed præcipua in quibus vis sensus consistit, sive nomen sit, sive adverbium, sive adjективum, sive substantivum: reliquorum enim accidentium & adjunctorum

facilè recordatio excitatur occasione principi palium. Ad hoc tamen simul attendendum, quantum fieri potest, ut figura per actionem sic exprimatur, ut sensum totius sententiae referat. v. g. poma dat Autumnus; ponam formam autumni in homine, puerο poma distribuente. Nec quæ præteriit rursus revocabitur unda: nec quæ præterit hora redire potest. Pro primo versu ponam aquam ex petra erumpentem, pro secundo horologium. Silva feras cepit, volucres agitabilis aëris: hic ponam vivarium, aut saltum feris repletum, supra quem in aëre volucres volent. Hic notandum, quoties vox diversitatem aliquam rei importat, imagine exprimendam esse. Præterea dum synoymæ voices concurrunt, nè una suinatur pro altera: ut si hic legas aves, ubi legendum volucres: quare nota, vel signum adjiciendum erit, prout jam monui suprà. Quanquam applicatio mentis, & exercitium, præter opinionem etiam adjuvet. Ut autem vox prima sententiae se offerat, potest & illa figurari. v. g. Nunc duo concordes anima moriemur in una: ponam duos in mutuo complexu mortientes sub nuce quæ mihi propter affinitatem nunc, indicabit. O mihi præteritos &c. ponam ovem &c. si multi versus continui sint, ut initium cujusque facilè se offerat, serviet catenula aliquid qua verborum efficta, quam dedi suprà in B i m s. Sicenim plurimæ sententiae, paucis vocalis annotari poterunt. Ut verò reliqua ordine suo sequantur verba actionum ordo suprà exppositus accurate ob-

servandus est, ut constet, quid primo loco, quid 2do in imagine legendum sit. Quod porrò hic de versibus dicitur. Idem servit pro sententiis sacris & profanis, idemq; pro legibus & canonibus: unde & hic ad principale sensus particulam animadvertisendum, & quoties diversitas importatur, alia figura ponenda erit: ut in illo Matth. 7 petite & dabitur vobis &c primo enim loco ponam unum petentem, alterum dantem: secundo loco quarentem & invenientem drachmam v. g. perditam, tertio, unum ad fores pulsantem, alterum aperientem. De citationibus maioribus librorum & minoribus capitum &c. jam dictum est superius.

leges &
canones:

Qui concionem vel orationem ab alio habitam solo auditu excipere memoriam cupit, primò eum nosse oportet, quibus partibus oratio constet aut concio. Deinde locos in cubiculis ita oportet esse meditatum, ut nullā de iis curā inter audiendum distrahatur, sed solum intendere possit affigendis in illis imaginibus. Habeat igitur destinatum, & cognitum jam probè primum cubiculi ad hoc celesti parietem, pro Exordio seu ingressu concionis, secundum pro Propositione, & Partitione, tertium pro Confirmatione, etum pro Epilogo. Sunt hic qui pro loco hominem capiunt, & capiti Exordium, collo Propositionem, corpori cum brachiis Confirmationis argumenta, pedibus Epilogum imaginibus affigunt. Sed præferenda cubicula ob maiorem capacitatem: potest enim in medio primi parietis affigi Exordium (sicut in medio secundi Propositionis, in medio tertii Confirmationis).

Modus
excipien-
di memo-
riā oratio
nem vel
concionē
ab alio ha-
bitam.

matio &c.) quod si plures habeat partes minores, poterunt ex in quatuor locis circumstantibus locari: qui si adhuc non sufficient (ut contingere amat in confirmatione) quatuor interponemus alios, & erunt octo circumstantes, aut ex unoquoque loco parietem efficiemus, & viginti circumstantes habebimus in uno pariete, ac viginti locos in uno cubiculo, qui ad longissimam orationem vel concionem sufficiant. Cicero vult, ut in oratione, quoad locorum ordinem, incipiamus operari ab angulo superiore parietis lineâ rectâ procedentes: hæc enim ratio conformis est modo, quo lineas in chartis legimus; unde illam vocat fororem germanam literaturæ in qq. Acad. Nihil tamen obstat, quò min⁹ ordinē ascendendi ex inferiore loco in superiore tenemus. Cognitis igitur orationis aut concionis partibus, locisq; præmeditatis, collectâ mente auscultandum est, & res, quæ dicuntur, imaginibus exprimendæ. Neque tamen omnes sed principales omisis minùs principiū; quæ quia cum prioribus cohærent, facile se offerunt. Si asse qui non possumus dicentem, faciendum id, quod solemus, dum dictantem scribendo asse qui non valemus, transiliam⁹ unum aut alterū locum, spatum relinquentes, postea suppleturi, dum pertrans respirabit, aut notum nobis aliquid, aut iam semel dictum, promet, vel dum nos ipsi repetemus; solet enim hoc ipso occurgere, quod tali, vel tali loco disponi hoc, aut illud non potuerit. Quanquam, si ut dixi maiores

tan-

tantum res effigientur in locis, potest excipiens plura efformare, quam perorans eloqui; celerior enim mens est lingua, illamque prævolat. Et recensentur longæ quandoque historiæ, quæ unicæ egent imaginatione, & quia sæpe notæ sunt, dant spatum prætermis la supplendi, aut jam disposita repetendi. Quod si quis argumentationes, tropos insigniores, & figuræ annotare quoque voluerit, illum eorum imagines jam in promptu habere oportet, ut eis tunc solum suo loco adjiciat. Sic etiam periodorum principalium intia, & transitiones annotare possumus relinquentendo duas, tres, aut plures voculas in loco præcedenti. Citationes primum uegligat, usquedum exercitatus sit in prædictis, tum quætuor aut quinq; addat, alia vice iterum totidem, sicq; propredietur, usquedum in illis exercitatione reddatur facilis ad quam plurimas. Finita dictione mox repetitio iastituenda, tentandumq; privatim, an negotium satis feliciter cedat. Consultum autem est ad huc ante hanc exceptionem, exercitium præmittere, in facili aliqua & brevi conæione. v.g. Fabri, aut oratione v.g. Vernulæi, ubi materia per puncta digestio saltem in margine posita, viam sternet ad difficiliora.

Modus e-
discendi
oratione
vel conci-
onem ex
scrip. a.

Qui verò concionem, aut orationem ex scripto suo, vel alieno mandare cupit, is bis, terve eam attentè perlegat, partitionem illius quoad partes principales, & minus principales observet, tum operando imaginibus exprimat, signis etiam adjectis, affectu, tro-
porum

porum, figurarum, transitionum, vocum-
que initialium in periodo.

Dictandi
Simul plu-
res episto-
las.

**Ratio ex-
cipiendi**
multa
paucis.

Qui plures, scribit pluribus, uno eodemq; tempore dictare vult epistolas, præmeditur prius materiam, eamq; imaginibus per cubiculorum parietes, exprimat recto, retro grado, & intercalari ordine. Disponens autem materiam per unum, vel plurā cubicula, in unoquoq; pariete tot faciat loca, quæ scribæ sunt, ita ut in primo pariete pro quolibet scriba, sit prima sententia dictanda, in 2do secunda &c. quæ postea resipiens per ordinem parietum, & in illis locorum, cuiq; suam materiam de promat, ex 1mo pariete cuilibet primam, ex 2do secundam &c. Si alicui minus scribendum esset, relinquatur locus ab imagine vacuus, vel in medio, vel in antepenultimo, aut ultimo loco, hoc ipsum enim indicabit scribam tali numero positum præterendum esse: quod forsitan ille per errorem fieri interpretabitur, miraturus in fine connexionem. Alii tot parietes quidem eligunt quæ scribæ sunt, sed in uno totam pro scriba primo, in secundo secundam pro secundo & sic deinceps. Sed tum virgulis & figuris discrimen faciendum, ut constet, quousq; dictandum singulis vicibus, & ubi resumendum postea; verum hoc non parum difficultatis invehit, in faciendis tot reflexionibus, super diversos simul parietes, signa cessationis, & resumptionis. Quare prior modus præplaceat in qua quæ dictatione sunt conjungenda, quæ dividenda, uno parietis aspectu sese offerunt;

v. 52

veluti legeret ex chara ordine jam digesta. Hic adjicere visum est, quo pacto quis legem, vel loquente inscribendo assequi possit. Primo exquirat dictiones longiores & usitatores illius materiæ, artis aut scientiæ; ac pro his signa & characteres sibi deligat. Debent autem esse breves & faciles, & qui paucis literis aut figuris scribantur, nè plus temporis in iis formandis, quam in dictionibus ex integro scribendis impendatur: quales esse possunt literæ Alphabeti Latini, Græci, numeri arithmeticæ, notæ musicæ, figuræ Geometricæ. Hæc signa & characteres sibi reddat familiares exercitio privato, & paucis multa complecti poterit. Pro reliquis minus frequentibus adhibeat abbreviationes Philosophis usitatas. Negotia si cui multa conficienda sunt, & expedienda, nè mente elabatur, notari possunt duobus modis. 1. Si in his locis, ubi eadem agenda sunt, vel aliis tibi notis & obviis, eorum signa & imagines statueris, 2. Si in digitis & articulis primâ cuiuslibet literâ depictâ notas posueris.

Hæc ipsâ ratione juvare se possunt syllogisticè disputantes, quæ enim objicienda, aut resolvenda sunt, sic annotari poterunt. v. g. Major in medio primi parietis, & quæ de ea inter disputandum occurrunt retinenda, in quatuor aut octo circumstantibus locis affigentur. Minor in medio secundi parietis, Conclusio in medio tertii: si verò enthymema fuerit, vacabit paries primus, vel secundus, prout majorem vel minorem omittere continget. Si introductio fuerit, prima

Disputationes.

pars in medio primi parietis, secunda in me-
 dio secundi, tertia in medio tertii, adjecto
 semper aliquo signo ad memoriam excitans
 dampnum efficaci: v. g. in dilemante pars una uno
 altera altero cornu notetur. Sunt qui in ca-
 pite hominis, contra quem argumentantur,
 ponunt majorem, minorem in pectoris, pro-
 bationes majoris in dextra, minoris in sini-
 stra, affirmationem, vel negationem signo
 hominis annuentis, aut renuentis exprimunt
 aut nota absolutionis & condemnationis u-
 sitata antiquis, aut calculo albo & nigro. Alii
 supervacancum existimant singulas minutis
 as annotare, contenti solius medii termini i-
 magine, quia, ut ait Aristoteles, medium est
 tota vis, & virtus syllogismi. Scalam igitur
 Jacob accipiunt, in cuius supremitate thesis
 seu statis questionis, tū in singulis scala gra-
 dibus singuli medii termini, & probationes
 probationum. Ipsius autem Dialecticæ aut
 Physicæ memoriam sibi comparabit studio-
 sus, si tractatus Disputationes. & earum titu-
 los omnes primo calluerit, prout à Magistro
 sunt traditi ordine & verbis. Secundò si pro
 numero & ordine materiarum diversarum,
 numerum & ordinem cubiculorum dispo-
 suerit: & si materiæ amplitudo, aut subdivi-
 sio exigat, cubicula duplicarit, triplicarit, ex
 uno v. g. cubiculo tria per interjectos tape-
 tes faciendo, aut uni loco, alios circumstan-
 tes addendo. Sicut autem sententiam seu
 conclusionem in medio parietis statuet, &
 probationes in locis circumstantibus, ita
 objections in opposito tapete vel pariete

col.

Iuris pru-
dentia.

collocabit, primam in medio, reliquas locis
aliis. Similiter Juris studioſo faciendum, ut
nempe primò titulos, & regulas Juris teneat
ita ut quocunque ordine, aut numero indi-
cato, eas edicere valeat. Deinde in domūs
adhoc electæ (quam quadratam esse oport-
ebit, ut sunt monasteria, Collegia) primo
latere seu tractu constituat librum primum
Institutionum, in secundo secundum, in ter-
tio tertium, in quarto quartum. In secunda
domo (pluribus enim domibus opus est) pri-
mo latere librum primum Digestorum, in
secundo, secundum, in tertio tertium &c.
Semper in una domo quatuor libros effigi-
endo, quæ ut sit capax, unumquodq; latus,
seu tractus, decē, 15. 20 25 cubicula habeat.
Tertio incipiens à primæ domus primo la-
tere, ponat titulum primum in medio primi
parietis, in medio secundi parietis legem pri-
mam; in medio tertii primum §. in medio
quarti 2. §. Si quid autem circa hæc præte-
rea annotandum, in quatuor, aut octo cir-
cumstantias locorum reponat. Sic cubiculo
uno absoluto adeat secundum ejusdem late-
ris seu tractus, & rursum in medio primi pa-
rietas ponat §. 3. in medio secundi 4. §. & sic
deinceps, dum omnes sint absoluti: actum
ingressus tertium in medio primi parietis po-
netur lex secunda primi tituli, in medio se-
cundi parietis, primus §. secundæ legis, in
medio quarti parietis tertius §. secundæ legis
Sicque progrediendum in cæteris, quibus ab-
solutis, in sequentibus cubiculis similiter ti-
tulus

tulus secundus cum suis legibus & §. §. disponatur. Potest etiam accipi tractus plateæ alicujus, in qua tot concipientur domus, quot tituli unius libri, & sic in unaquaque domo disponantur leges & §. §. qui sub illo sunt titulo.

Quid Ca-
nonistæ,
Theolo-
go &c.
faciendū.

Quod dictum hic de Jurisprudentia consequenda, idem sibi in usum accommodare potest Canonista, Theologus, casuum, & controversiarum / quæ tamen majorem affinitatem habent cum Philosophia ob methodum qua traduntur (studiosus. Item advocatus, qui tamen tractus platearum aut cubiculorum accipere debet. Qui habent è diametro alium tractum oppositum, uti esse solent in civitatibus, & Monasteriis, ut dum in uno cubiculo aut domo, causa unius negotium constituit, in opposita domo, vel cubiculo statuat. Adversarii actionem, argumenta & processum. Hunc quoque modum usurpare potest controversiarum alumnus. Concionator autem sibi tot deligat cubicula, aut domos, quot Evangelia sunt Dominicæ, & Festorum per annum, & in iis annotet, quæ voluerit.

Praxis lin-
guæ no-
vas addi-
scendi.

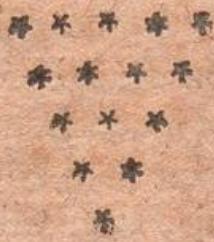
Supereft, ut de praxi, rationeq; linguas novas addiscendi adjiciam aliquid. 1. Statuat sibi domum, in qua tot sunt cubicula, quot literæ Alphabeti linguæ illius, quam jam tenet. In primo cubiculo statuat voces linguæ sibi notæ, quæ incipiunt ab A. in secundo, quæ à B. & sic consequenter. Tum singulis diebus operando ponat è regione ad vocem

vocem linguæ notæ, significationem ignotæ, quam quidem facile adnotabit, si quæ de vocabulis ignotis dicta sunt suprà, calluerit, 2. aliam domum eligat capacem in qua disponat Regulæ cum exceptionibus, quæ lectio- nem, scriptionem, & pronunciationem, con- cernunt. Habeat igitur cubiculum primum pro lectione, in quo Regulæ, quæ ad eam pertinent, annotentur; exceptiones autem in opposito pariete, vel super Regulas in for- nice aut tabulato. Alterum pro scriptione, si opus est, similiter disponat. Constructio cum declinationes, conjugationes, Genera & casuum varietatem habet, plura cubicula sibi vendicat: in quorum uno sint, quæ de generibus nominum observanda docet Grammatica: In secundo, quæ de declina- tione nominum. In tertio, quæ de Conju- gatione verborum, præteritis & supinis. In quarto quæ regimen nominum & verborum quoad casus & modos pertinente. In quibus ipsis, si opus sit & cubicula multiplicari pos- terunt, & loci, modo superius expolito. Quando verò opus sit, attendenda divisio & partitio authoris, è quo linguam discimus, qualis in Latina. Emmian, Alvarus in Græca Jacobus Gretserus, Clenardus: in Hebræa P. Majer, in aliis alii. Appromittit autem Lamb. Schenkelius l. 1. c 3. n. 33. quod si quis velit in hoc totus esse, quamcumque trium mensium spatio comprehendi posse, sic ut promptè loqui, intelligere, epistolas scribere

ex

ex illa in paternam transferre possit, licet quandoque in loquendi, scribendi q; usi offendat. Requirit tamen hominem, scribendi, legendique peritum, in arte memoriz jam facilem, adultum, non puerum, præterea mediocri ingenio, desiderio autem & animo ad laborem præditum.

Atque hæc, quæ de arte memorandi habentus dicta sunt, apud diversos sparsim, & involutè legi possunt: qui omnes post perceptionem perceptorum uno ore, nil nisi experientiam, exercitationemque inclamant, & aureos in hac memoriz fodina montes pollicentur. Nec est, quod quis gravissima obtendar negotia, quo minus ejus usum sibi comparare valeat: est enim ars ejusmodi, quæ in ipsam negotiorum partem advocari, applicarique potest, & sublevare pondus cum distractione, & fructu in labores futuros dimanatu.

HIERONYMI M A R A F I O T I

Methodus memorandi in digitis.

Facilem hic Author, & sensatom, utpote oculis corporeis præsentem, se asserit invenisse modum memorandi, in quaterna, utriusque manūs facie: angustum illum quidem, ut appareat; at tam capacem, ut non tantum materialia entia, ut ipse loquitur, & nomina aliquid significantia, sed & dictioes significationis expertes, immo syllabæ literæ, notæ musicales, puncta, commata, & quidquid humana lingua explicare potest, signariqueat. Principio difficilem esse ait, quoad apprehensionem; at cum quis cœperit in eo se exercere assidue, haud tantum videbitur facilis, sed & delectabilis.

Statuit itaque pro loco universalis quatuor facies in ambabus manibus: loca vero particularia vult esse ventriculos digitorum & volarum in eisdem manuum faciebus interius, exteriusque consistentes, qui numerum nonaginta duorum non excéidunt. Quod si plures conceptus, aut verba sint annotanda in una v. g. concione, quam nonaginta, multiplicat loca, per varia signa inferi.

De locis

Ordine &
conditio-
ne loco-
rum.

De figue-
ris in ha-
arte.

rius declaranda, ita ut in infinitum valeant produci. Initium autem locorum quoad ordinem, sumi vult à primo ventriculo pollicis sinistræ manus, non dexteræ, eò quod expertus sit meliorem. Distantiam locorum non curat, sed discriminem & differentiam, quam etiam linea carbone ducta facere potest; hic autem faciunt lineæ juncturarum in manibus.

Pro imaginibus figuræ certas accipit, quæ ad numerum alphabetti, sunt viginti tres, & tribus, ac viginti locantur in locis, in unaquaque ambarum manuum facie. Differunt inter se *figuratione*, *situ*, & *ordine*, quorum nomina juxta proprietatem figuræ hæc sunt. Figura prima dimidio orbe cæsa, luna vocatur; secunda circulus; tertia triangulus, quarta anulus, quinta circulus cornutus, eò quod duo cornua in una parte habeat. Sexta quadrangulus, septima semicirculus, octava π Græcum, nona arcus, decima figura ovalis, undecima basis Jonica, duodecima vallis plana, decima tertia forma vasis, decima quarta litera G. majuscula. 15. litera D. majuscula. 16. circulus incisus. 17. Scutum regale, 18. litera P. majuscula. 19. circulus super basim. 20. Pyramis obtusa. 21. Ypsilon. 22. anguis. 23. Q. litera majuscula. His autem nominibus authori placuit appellare figuræ, ut sic valeant per propria nomina discerni. Discernuntur vero etiam ab in-

vicem

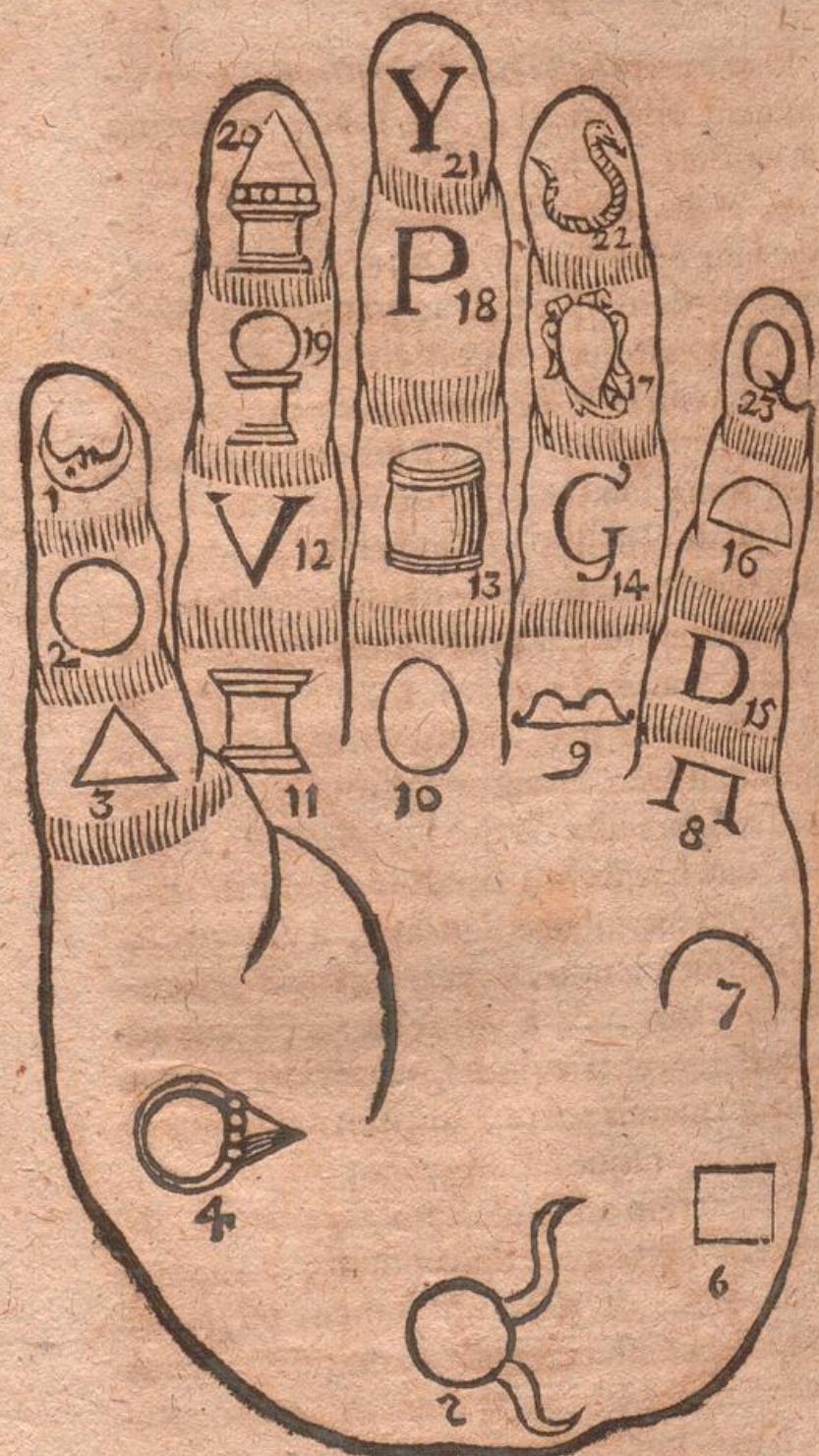
vicem, propria speciei diversitate. nam unquamque differt ab altera specie & forma ut intuenti patibit. Sunt & aliæ differentiæ, altera secundum situm, & altera secundum ordinem, situ quidem differunt, quia quædam ipsorum in ventriculis digitorum ponuntur, & posticis eorum, quædam verò in volis manuum, earumque oppositis regionibus. Differunt etiam ordine, quia prima luna ponitur in ventriculo pollicis sinistram manū, secunda luna ponitur in ungue auriculari sinistram manū, tertia luna in ungue pollicis manū dexteræ, & quarta luna locatur in ejusdem manū ventriculo auricularis: post lunam verò cæterarum figurarum ordo servatur dissimilis, ita tamen ut figura quævis quatuor occupet loca los, cum hac dissimilitudine, tu si in manus sinistra intrinsecus figurata, à ventriculo pollicis incipiendo, figurarum ordo descendit ad volam, & à vola elevatur usque ad auricularis ventriculum, interiori tamen ejusdem manū parte, initium fit ab ungu annularis, usque ad unguem pollicis.

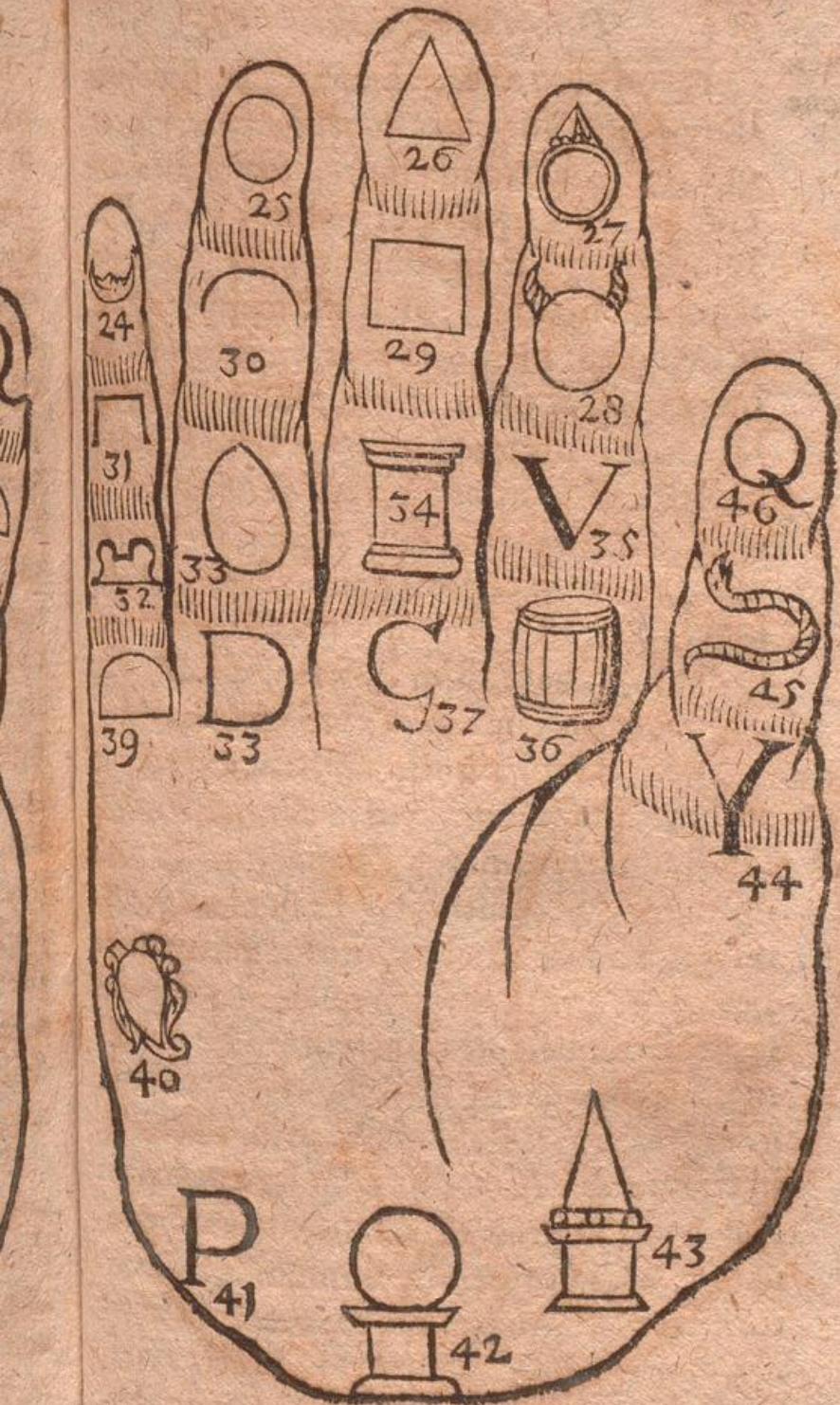
Cum autem ad dexteram acceferis, ab ungu pollicis figuræ descendunt, ad oppositum volæ, & assensum habent usque ad unguem annularis ejusdem manū. Cum autem in interiori facie ejusdem manū intraveris, lunam locabis in ventriculo auricularis, & eodem, quo processisti ordinem, in exteriori facie sinistram manū, procedes in interiori dexteræ. Hæc omnia ad tacta figuræ apertissimè indicabunt.

Q. 9

Quod

De ordine
figura-

De Exercitatione.

Quod verò exercitium attinet, sicut in à-
liorum arte imagines quotidie, terq; quater-
que mente lustrandæ sunt (ex frequentatis
enim àctibus generatur habitus juxta Phi-
losophos) ita faciendum in figuris, quæ po-
nuntur in manibus: quotidie nempe se pries,
octiesq; sunt memoriâ percurrendæ, quin &
quindecies & ultrà, tûm recto tûm interca-
lari, tûm retrogrado ordine: in hujusmodi
namq; exercitatione totum fundamentum
consistit; schema autem appositum sisistiæ
interioris & exterioris duntaxat faciem ex-
hibet; sed eodem modo procedendum est
in dextera, hac solùm differentiâ, quod ab
ungue pollicis in ea sit exordiendum.

De literis

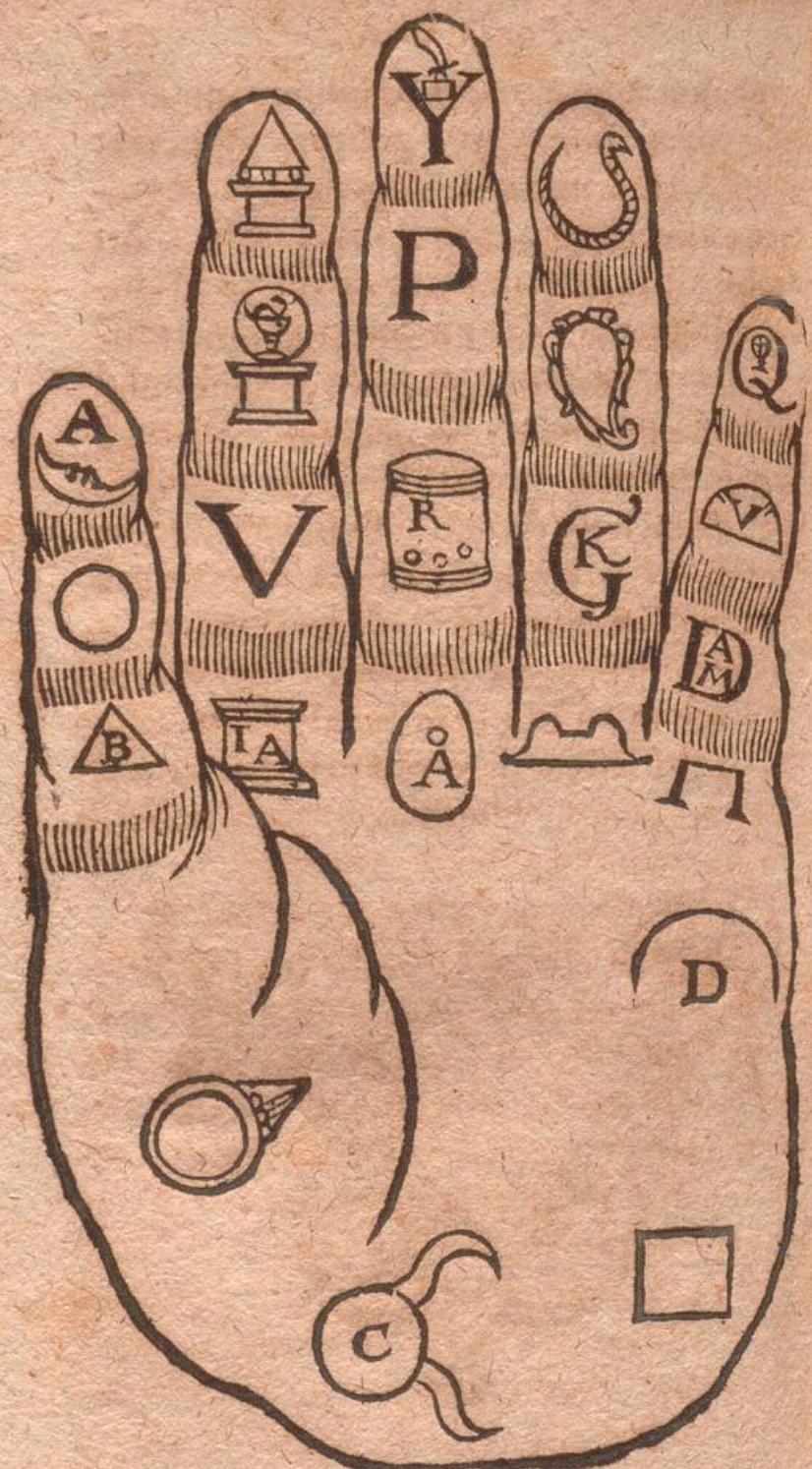
Suppositis præmissis figuris non utitur hic
in hac ar- author imaginibus. Sed in figuris datis no-
te effigi- tæ & signa rerum significandarum & me-
endis. morandarum constituit. Et quidem pro li-
teris Alphabeti, licet admittat instrumenta
literarum similitudinem referentia, qualia
suprà dedimus, ipse tamen mavult uti ipsi-
met literis, quas in dictis figuris collocat: v.
g. expressurus syllabam Ba. in luna ponit B.
in circulo A. sicque dux figuræ unam dant
syllabam, & tres, vel quatuor unam dictio-
nem. Quia tamen sic nimium distrahun-
tur literæ, & figurarum locos occupant mul-
tos, compendium facturus pro literis sylla-
bas judicat ponendas, sed ita, ut litera uni-
ca posita syllabam referat, quam indicari
vult per virgulam literæ simplici insissam: v.
g. po-

g. ponitur A incitum, hoc ipsum, quod si-
ne incisione simpliciter positum significaret
literā A. cum incisione virgulæ potest signi-
ficare ab vel ad pro arbitrio operantis. An
autem hic & nunc denotet ab vel ad id do-
cet colligendum esse ex constructione reli-
quorum: artificem enim nosse oportet quid
sermonis propietas, & regulæ exigant;
sufficit illi reminiscendi ansam dedisse,
quod incipiat ab A. Et hunc modum pa-
riter servire, ait, articulis, adverbii,
conjunctionibus &c. Atque præpo-
sitionibus. Horum effigiationem
in literis & simpliciter & incisim
positis exhibet schema ap-
positum.

Q q 3

Sed

Sed oboriri potest difficultas, dum singulæ syllabæ, aut dictiones, ab eaden litera incipiunt, quæ ratione scri possit, quid indicent, cum æqualiter sint incisæ: v. g. ab Antonio accepi aurum. Respondet ille discrimen fieri posse. 1. per dissimilitudinem literarum. 2. per dissimilitudinem figurarum; eadem enim litera cum in diversa figura ponatur, potest esse index aliud hic importari per illam, quam alibi. Dissimilitudo autem fieri literarum potest per adjectionem notæ vel literæ in principio, aut fine v. g. A. incisum designabit Antonio, Ai. accepi, Am aurum. Sufficit enim, ut aliquam dictio-
nis specie referat nota, reliqua insinuet; nam sapienti pauca. Hujus exemplum habetur in præcedenti schemate, à figura 9.

Aliquando literæ initiali, adjicitur similitudo vocis, vel rei, quam literæ sequentes important. Sic, ut vox hæc risus indicetur, ponitur litera R. & grana aliquot orizæ, quæ Italis granum risum dicitur: ut cachinnus, ponitur K. hæc enim cum rarer sit, aptæ est excitare memoriam cachinni, quæ vox à c. & a incipit. Ut balatus, ponitur B. & à dextera illius sinistraque ala, quasi B. alatus. Sic ulularus ponitur U. cum duabus supernè alis. Horum exempla videre potes in præcedenti schemate à figura 14.

Diætiones
similiter
incipien-
tes per di-
versitatæ
figuræ
aut lite-
rarum
adjecta-
rum dis-
cernuntur

Item der-
res quæ rū
gerunt si-
militudi-
nem.

Personæ in hac memorâdi methodo exprî

Q. q. 4

mun-

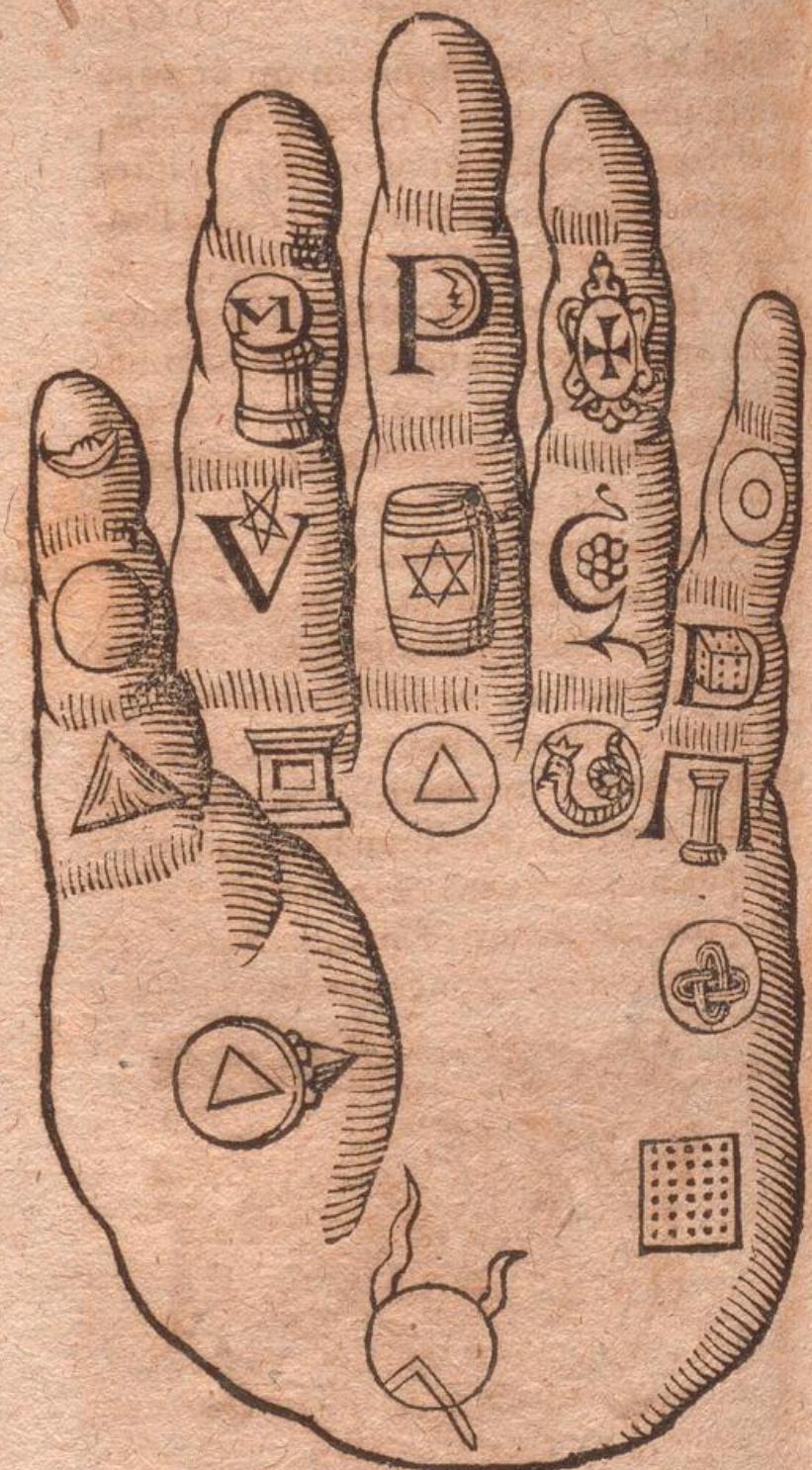
Personæ
persua
insignia

mauntur per sua ingenia in figuris posita, v. g. Roma indicabitur per literas S. P. Q. R. in figura descriptis. Quod si personæ insigni non habeant, aut nobis ignota sint, facienda sunt ex rebus gestis, quæ cuicunque peculiares sunt. Sic cum S. Antonius M. Laborantes sacro igne protegat, ejus insigne sit flamma ignis. S. Francisci Seraphici sint quinque stigmata. S. Joannis Evangelistæ calix cum serpente. Vide prædens schema à figura 17. Sic Abrahamum Victorem quinque regum & Melchisedech munera offerentem donaturus, pro Victoria pone ramum palmæ, pro munere Melchisedech mitram Pontificiam. Pro Isaaci autem immolatione aram, supra quam gladius, pro nomine Ptolomæi Sphæram. Plura cujusque ingenio permitit author, quod exercitatione acutius & promptius reddetur. Data exempla vide ri possunt in præcedenti scheme incipiendo à figura 20. Quod res materiae exper-
ses attinet, exprimenda sunt per similitudines diminutas, & subtile v. g. Deus per Iucem; Deus enim lux est Joanne teste. Verum Deus Pater indicandus erit, per radium lucis in superiori parte figuræ; filius per radium in inferiori parte figuræ: Si vero tres radii erunt in figura, tertia Spiritus S. persona significabitur. At pro SSS. Trinitate pone triangulum in figura, pro An-
gelo, angulum propter vocis affinitatem, cui

cui angulo si subjeceris primam ex nomine alicuius literam, ipsum nomen indicabis. Si plures exprimendi sint Angeli, plures anguli ponantur lineis subtilibus ducti. Daemones autem per puncta nigra notari poterunt. Horum exempla dabit schema sequens a prima pollicis figura incipiendo usque ad septimam, in qua anima per nescium significatur, ut quæ nexum petit cum corpore.

Numeri sic exprimuntur: 1. per columnam. 2. per serpentem. 3. per triangulum. 4. per quadrangulum. 5. per pentangulum. 6. per hexangulum. 7. per rosam Geometricam. 8. per corpus cubum. 9. per circulum. 10. per crux. 100. per dimidium lunæ. 1000. per M. majusculam. Hæc omnia representat sequens schema ab octava figura incipiendo.

Multiplicari possunt loci in infinitum secundum diversitatem colorum & signorum. quibus manus signantur & ornantur: quod quomodo fieri debeat, ex me accipe. Accepi ego, inquit ille, aliquando librum, quem pluribus decoravi manibus, & figuris ostendentibus facies ambarum manuum, in quibus figuris semper easdem posui; manuum autem facies quatuor pro prima vice albae erant, juxta naturam paginæ pro secunda vice nigrae, pro tertia rubrae, & sic semper diversi cavi colores in libro, ut per sensum fieret facilis apprehensio in intellectu. Cum autem defecerunt colores supra quatuor facies manuum, descripsi aliqua signa: scilicet in primis quatuor faciebus coronam, in secundis liliū, in tertiis avem, & sic variando signa, facta fuit variatio manuum, & multiplicatio locorum. Multa quidem & alia essent dicenda pro artis facilitate, sed ne fiat nimis vulgaris ut etiam eā cerdones, & setarii utantur: quæ dicta sunt sufficientia, hæc ille.

PARS ULTIMA Rhetorica.

De Pronuntiatione.

HÆc quidem ultima Eloquentiæ pars, sed non postrema, cui Demost. primas & secundas, & tertias attribuit: quâ instruti puelli sâpe maximam retulere gratiâ & plausum, ob concinnam vocis & actionis moderationem. Hac unâ re Hortensius Ciceroni, si non æqualis, certè secundus fuit, cum ejus

Ratio lo-
ca multi-
plicandi.